

Denbaw ni matɔrɔniw ka kunnafoniw

Musow ka kalolabɔ :

Musow ka kalolabɔ be damine u san 11 n'u san 16 ce. A be na ka kon kalo tile mugan ni segin je walima o kɔfe. A kuntaala be se tile 3 ma walima tile 4. O b'a jira k'u si sera konɔ ta ye.

Waati daw la, kalolabɔ be konɔdimi bila npogotiginiw na ani fana a te na a nacogo la tuma bee. Nin geleyaw de be npogotiginiw kan kɔsebe, nga a ka c'a la o te bana taamasijen ye.

Ni koli konɔdimi be npogotigini na :

A man kan k'a da n'a ye, o b'a juguya

A ka kan k'a taama taama.

A be se ka furaji kalamanw min ani k'a senw don ji kalan na.

A be se ka furaw ta minnu be se ka dimi mada i n'a fo aspirini walima konɔdimi fura werew (a' ye seben je 550 laje). O bee kɔfe, a be se ka fini do su ji kalan na k'o d'a konɔ kan.

Koli waati la, npogotikini ka kan k'a yere saniya, ka sunɔgo ka je, ka dumuni ke ka je ani k'a ka sokonɔbaara keta korow ke (i n'a fo a tun b'a ke cogo min korolen). Baasi t'a la muso ka kafonɔgonya ke koli waati. (Nga ni sidabana be kafonɔgonw do la kelen na, bana yelemani ka teli.)

Koli/kalolabɔ geleyaw taamasijenw :

- Koli nawaati yelema yelemani te kojugu ye muso dow fe ; daw bolo, a be se ka ke bana basigilen ye, fanga dogoya, jolidese, balokodese, sogosogoniye, sidabana jugumanba walima i b'a sorɔ kuru sigilen don bange nugu konɔ.
- Koli nawaati temeni be se ka ke konɔmaya taamasije do ye. Nga npogotigini ni muso minnu si temena san binaani kan olu ka koli nawaati temeni te kojugu ye. Hami ni jatige be se ka muso ka koli teme a kan.
- Ni basi bonta cayara k'a kuntaala teme kalo kelen kan, o ye konɔtije taamasije ye (a' ye seben je 394 laje).

- Ni koli tɛ na kɔsɛbɛ, a jɛ finnen don ani fana dimi b'a la, o bɛ se k'a jira ko den dalen tɛ denso kɔɔ. O ye kojuguba de ye, o la a' ka kan ka dɔgɔtɔɔ dɔ sɛgɛrɛ teliya la.
- Ni basi bɛ bɔn kɔɔ kan, o bɛ se ka kɛ kɔnɔtɛjɛ ye.
- (basi dɔɔni dɔɔni bɛ bɔn muso dɔw kan koli fila ni jɔgɔn cɛ, o tɛ baasi ye).
- Ni koli bɛ tɛmɛ tile wɔɔɔ kan, ni basi jɛ bɛ yɛlɛma, walima n'a bɛ na ka tɛmɛ sijɛ kelen kan kalo kɔɔ, a' ka kan ka taa aw yɛrɛ lajɛ dɔgɔtɔɔso la.

Koli jɔli (ni muso si tɛmɛna koli yeli ma) :

Ni Muso si tɛmɛna koli yeli ma, a tɛ koli ye tuguni jango ka kɔɔ ta. A ka c'a la, o bɛ kɛ ka muso si to san binaani ni san biduuru ni jɔgɔn cɛ. O waati kɔɔ, koli bɛ to ka cun cun muso kan san'a ka tigɛ pewu.

Kun t'a la muso ka kafɔjɔgɔnya dabila koli jɔli kɔɔ walima koli jɔlen kɔfɛ. Nga muso bɛ se ka kɔɔ sɔɔ o waati la. N'a t'a fɛ ka den wɛrɛ sɔɔ tuguni koli jɔlen kɔfɛ, a ka kan ka tɛmɛ ni bange kɔlɔsi fɛrɛw ye fo kalo tan ni fila.

Ni koli jɔli daminɛna, a bɛ kɛ muso hakili la ko a kɔɔma don. Kalo saba walima kalo naani koli jɔlen kɔfɛ, ni muso ye basi ye, a bɛ kɛ a jɛ na ko kɔnɔtɛjɛ don. Muso san binaani walima san biduuru mana basi ye tuguni kalo damadɔ koli jɔlen kɔfɛ, a' b'a jɛfɔ a ye k'o tɛ baasi wɛrɛ ye, nga a ka koli de bɛna jɔ pewu.

Koli jɔli sen fɛ, musow bɛ tɔɔɔ caman sɔɔ i n'a fɔ nisɔngoya, fari kalaya, fari-fan-bɛɛ-dimi, ani dusutɛjɛ. Nin bɛɛ kɔfɛ, koli bɛ jɔ pewu, musow bɛ lafiya sɔɔ.

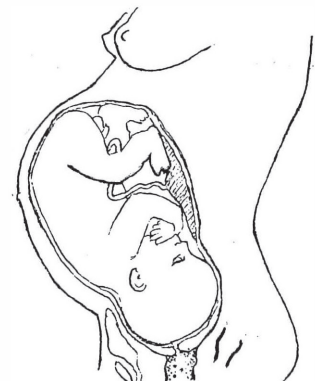
Basi-bɔn walima kɔnɔdimi gɛlen bɛ muso minnu mine koli jɔli sen fɛ, walima koli jɔlen kɔfɛ ni basi bɛ bɔn u kan tuguni, u ka kan ka taa dɔgɔtɔɔso la k'u yɛrɛ lajɛ ni kuru sig-ilen t'u kɔɔ.

Bange jɔlen kɔfɛ, muso kolo fanga bɛ dɔgɔya ani fana a kari bɛ diya. Walasa kolo ka fanga sɔɔ, muso ka kan ka kolo sinsin dumuniw dun (calcium. A' ye seben jɛ 116 lajɛ). Komi a tena den wɛrɛ sɔɔ tuguni, o b'a to a bɛ se k'a janto a mɔdenw na, ka baara wɛrɛw kɛ a ka sigida kɔɔ. A dɔw yɛrɛ bɛ se ka kɛ tinminemusɔ ye walima kɛnyɛa baarakɛlaw.

Kɔɔmɔya :

Kɔɔmɔya taamasijɛw : Nin taamasijɛ ninnu bɛɛ ka jɛ. Tuma dɔw la, koli nabaliya taamasijɛ fɔlɔw ye :

- Dusukun jɔgun sɔgɔmada fɛ (kɔɔmɔya kalo saba fɔlɔ kɔɔ),
- Sugunɛ kɛ bɛ caya,
- kɔɔbara bɛ bonya,
- Sinw bɛ bonya,
- jɛda bɛ kurukuru, barakɔɔla ni sin nukunw bɛ fin.
- Nin taamasijɛ bɛɛ kɔfɛ, kalo duurunan n'a nɔkan taw la, den bɛ lamagali daminɛ kɔɔbara la.

Den dacogo juman ba dɛbɛ la kɔɔ kalo kɔnɔtɔnnan na :

Walasa ka kunnafoni wɛrɛ sɔɔ kɔɔmɔya ni jiginni kan, (a' ye gafe kalan min bɛ sazi-famuw tɔgɔ la min bɛ wele « Precis d'Obstetrique » min sɛbɛna Robert Merger fɛ).

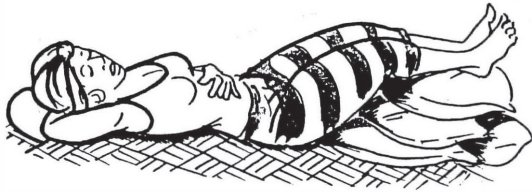
Kenya sɔɔcogo kɔɔmaya waati :

- A ka fisa muso ka dumuni nafama caman dun walasa ka fanga sɔɔ, kerɛnkerɛnɛnya la fanga tɛ muso minnu na. Farikolo mago bɛ dumuni nafamaw la i n'a fɔ witaminiw. Musokɔɔma bɛ se ka dumuni suguya bɛɛ dun.
- Aw bɛ kɔkɔ wasa k'aw ka dumuniw na walasa den ka kenya sɔɔ. Walasa ka sen funu ni tɔɔɔ werew bali, a' kana kɔkɔ dama tɛmɛ.
- A' b'aw hakili to aw farikolo n'aw da kɔɔna saniyali la waati bɛɛ.
- Kɔɔmaya dɔgɔkun wɔɔɔ laban na, aw bɛ kafɔɔɔɔnya nɛmɛnɛmɛ, ka fanga la baara ni taama janw dabila.
- Ni musokɔɔma bɛ sigida la sumayabana ka ca yɔɔ min na, kabini kɔɔ damine, a ka kan ka niwakinikisɛ kelen ta don o don dɔgɔkun kɔɔ fo ka se tile wɔɔɔ ma.
- Musokɔɔma ka kan k'a yɛɛ kɔlɔsi furaw tali la kɔsɛbɛ, Ka d'a kan fura dɔw bɛ se ka den bana k'a to kɔɔbara la. O kɔsɔn, a man kan ka furasi ta ni dɔgɔɔɔ ka yamaruya tɛ. (Ni dɔgɔɔɔ bɛ fura sɛbɛn muso kun, n'a kɔɔma don, a ka kan k'a ka kɔɔmaya jɛfɔ. Nga tumadɔw la muso kɔɔma yɛɛ yelen bɛ dɔn). Muso kɔɔma bɛ se ka furu-dimi furaw ta, nga a k'a dan hake la. A ka ji a ka witaminiw ni joli segin furaw ta (a' ye sɛbɛn jɛ 187 lajɛ). Muso ka kan ka sidabana jolisɛgɛsɛgɛ kɛ ;bawo fura minnu bɛ sidabanakisɛ nakasi, olu bɛ se ka den kisi bana in ma k'a to ba dɛbɛ la.(A' ye sɛbɛn jɛ 398 lajɛ)
- Muso kɔɔma ka kan k'a yɔɔ janya denmisɛn jɔnintɔw la (sɛbɛn jɛ 470 lajɛ).
- A kana sigareti ni dɔlɔ min. U man ji a ma, wa u bɛ tɔɔɔ lase den fana ma.
- A ka sogo tobi kɔɔuman dun.
- A k'a lafiɛ kɔsɛbɛ, nga a ka to k'a fari bɔ jɔɔɔn na.
- A k'a yɔɔ janya bagamafenw na i n'a fɔ fɛnɛnamanifagalanw ani binfagalanw. A kana dumuni kɛ nin bagamafen ninnu kɛminɛn kɔɔ kɔɔni fiyewu.

Kɔɔmaya tɔɔ misɛnniw :

1. **Dusukun jukun ni Fɔɔɔ :** olu ka ca sɔgɔmada fɛ kɔɔmaya kalo saba fɔlɔ kɔɔ. Ni muso kɔɔma wulila sɔgɔma, a ka kan ka da lamagafen kɔkɔma dɔw dun. A kana dumuni girinman dun k'a fa. A ka fɔɔɔ fura (ɲogalene) kisɛ kelen walima kisɛ fila ta dusukunjukun waati la, walima a k'a ta miniti tan ni duuru ka kɔn dumuni jɛ. Nanaye wulilen fana bɛ se ka fɔɔɔ ni dusukunjukun bali. A k' a yɛɛ kɔlɔsi tuluma fɛnw na.
2. **Sɔnkunna :** Muso kɔɔma man kan ka dumuniba kɛ k'a fa yɔɔɔnikelen. Nɔɔ-min ka ji a ma kɔsɛbɛ. Bikaribonati ye sɔnkunna fura ye.(A' ye sɛbɛn jɛ 381 lajɛ). Bɔnbɔn muganni fana ka ji a ma. N'a bɛna sunɔgɔ, a ka kunkɔɔdonnan walima fini dɔ don a kun kɔɔ.
3. **Sen-funu :** Muso kɔɔma ka kan ka to k'a lafiɛ tile kɔɔ. N'a b'a da, a k'a senw da fɛn dɔ kan k'u kɔɔta walima a k'a d'a numa kɛɛ kan (sɛbɛn jɛ 260 lajɛ). Kaba dasi wulilen ka ji a ma (A' ye sɛbɛn jɛ 12 lajɛ). N'a senw fununen don kɔsɛbɛ, a ka kan ka taa dɔgɔɔɔso la. O bɛ sɔɔ den girinya fɛ kɔɔmaya kalo laban kɔɔ.Jolidɔgɔya ni dumuni nafama dunbaliya ani kɔkɔ caman dun bɛ gɛleyaba lase muso kɔɔma ma. O la, a ka kan ka dumuni nafama caman dun.
4. **Kɔja :** A ka ca kɔɔmaya waati la. Muso kɔɔma ka to k'a fari bɔ jɔɔɔn na, ani fana n'a b'a sigi walima n'a bɛ wuli k'a jɔ, a k'a kɔ tilen, o bɛ dɔ bɔ dimi na. (A' ye sɛbɛn jɛ 174 lajɛ).

5. **Jolidese ani balodese** : Dugu misenniw kɔɔ, tumadɔw, jolidese be musow mine. O jolidese be juguya n’u lajɔra. Walasa den ka keneya sɔɔ, muso kɔɔma ka kan ka dumuni dun witamini ni jolisegin fura ka ca minnu na i n’a fɔ shɔ, tiga, shesogo, nɔɔ, foromazi, shefan, sogo, jɛgɛ, ani nabulu kenew. Ni jolidɔgɔya ni balodese taamasijɛw be musokɔɔma min na, o ka kan ka sogo, shesogo, ni shefan caman dun. A ka kan ka joli segin furakise kelen walima fila ta sije saba tile kɔɔ kalo kelen fo ka se kalo saba ma. A ka kan ka joli segin furakise ta (A’ ye seben jɛ 392 lajɛ), kerɛnkerɛnnya la ni dumuni nafama sɔɔli ka gelen a ma. O be ke sababu ye a ka se ka basi-bɔn kun jiginni kɔfɛ. A’ y’aw jija asidi foliki ni witamini c ka sɔɔ joli segin fura la. (Witamini c be jolisegin fura demɛ ka baara ke farikolo la ka jɛ).
- Ni sugunɛ kɔkɔ sɛgɛsɛgɛ minen b’aw bolo, a’ be baara ke ni o ye. N’aw y’a sɔɔ kɔkɔ hake temenen don sugunɛ na, a’ be taa dɔgɔtɔɔso la.

6. **Joli-sira-funu** : A be ke ka caya kɔɔmaya waati la k’a sababu ke den girinya be joli siraw degun minnu be bɔ sen na. Ni joli-sira-funu be muso kɔɔma min na, o ka kan k’a da k’a senw yeɛ fen dɔ kan, i n’a fɔ a b’a ke cogo min n’a senw fununen don. N’a joli-siraw be funu ani n’u b’a dimi kojugu a b’a senkala siri ni finimugu ye walima bandi. Ni su kora, a b’a foni.

7. **Kɔɔ** : O ye banakɔtaayɔɔ joli-sira funu ye.

Musokɔɔma ka kɔɔ be sɔɔ den girinya fe. Walasa ka dɔ bɔ dimi na, a ka kan k’a biri i n’a fɔ a be nin ja in na cogo min. (A’ ye seben jɛ 259 lajɛ). Walima a be se k’a sigi fana ji wɔkɔkɔlen na(A’ ye seben jɛ 175 lajɛ). Kɔɔja ka kan ka kele barisa ale de be kɔɔ juguya.

8. **Kɔɔja** : A’ ka kan ka ji caman min, ka farikolonɛnaje ke, ka jiridenw ni dumunifen fumaw dun i n’a fɔ bananku, woso,shɔni walima sumanbu. A’ k’aw yere kɔlɔsi kɔɔmagaya fura fangamaw la.

Kɔɔmaya gɛlenyɛba taamasijɛw :

1. **Basibɔn**. Ni basi be to ka bɔn muso kɔɔma kan, hali n’a man ca, o te taamasijɛ numan ye. Lala, a be se ka ke kɔɔtijɛ ye walima a be se ka ke den dalen te denso kɔɔ (A’ ye seben jɛ 280 lajɛ). A ka kan k’a da yɔɔkelen ka mɔgɔ ci ka taa dɔgɔtɔɔ weele.(A’ ye seben jɛ 394 lajɛ kɔɔtijɛ kan).

Kɔɔbara temenen kɔ kalo wɔɔɔ kan, ni basi be bɔn, o b’a jira ko den na-sira datugulen don tonso fe. N’a ma ke ni dɔgɔtɔɔ jɛnemaw ka demɛ ye, basi-bɔn be se ka ke muso sata ye. N’a be o cogo la, a’ kana foyi werɛ ke muso la, a’ y’aw teliya ka taa n’a ye dɔgɔtɔɔso la joona joona.

2. **Jolidese jugumanba**. Muso be sɛgen a yere ma. A jɛw dugumana be jɛ. N’a ma furake, a be se ka ntanya jiginni sen fe walima jiginni kɔfɛ (A’ ye seben jɛ 190 lajɛ jolidese taamasijɛw kan). O la, dumuni nafamaw dɔɔɔn dunni t’a jɛ, a ka kan ka t’a yere lajɛ ani ka jolisegin furakise ta (A’ ye seben jɛ 573 lajɛ). Ni joli dɔ ka kan ka jini ka k’a la, waajibi don a ka taa jigin dɔgɔtɔɔso la.

3. Ni muso kɔnɔma ka tansiyɔn yeɛlela k'a damateme ka se 140/90 ma, a senw, n'a tɛgɛw an'a jɛda bɛ tɔn-tɔn ; a kungolo b'a dimi, a bɛ jɛnamini, kɔkɔ bɛ cay'a sugunɛ na. Nin taamasijɛ damadɔw b'a jira ko tansiyɔn jugumanba b'a la min bɛ se ka laban jalibana ma walima saya.

Ni muso ka tansiyɔn yeɛlela kojugu, a' b'a fɔ a ye a k'a da k'a lafiɛ kɔsɛbɛ. A' y'a demɛ a ka dumuni nafamaw sɔrɔ ka dun. (A' ye sɛbɛn jɛ 110 lajɛ). A kana kɔkɔma fɛnw dun. Tile damadɔ kɔfɛ, a' b'a tansiyɔn ta tuguni. N'a' tɛ se ka tansiyɔn ta ani fana n'aw tɛ se ka kɔkɔ hake sɛgɛsɛgɛ sugunɛ na, a' b'aw janto nin taamasijɛ ninnu na :

- Jɛda tɔn-tɔn walima muso fari fan bɛɛ fununi sɔgɔmada fɛ a wuli waati la ;
- Kungolodimi ;
- Jɛnamini ;
- Dibi donni jɛ kɔrɔ ;
- kɔnɔdimi gɛlɛn.

Ni a ka tansiyɔn bɛ yeɛ ka t'a fɛ fo ka se 160/110 walima ka temɛ o kan, walima ni nin taamasijɛ ninnu dɔ b'a la, a' ye taa n'a ye dɔgɔtɔrɔso la joona janko n'aw y'a ye k'a bɛna ja. (A' ye sɛbɛn jɛ 178 lajɛ).

Musokɔnɔma ka tansiyɔn jugumanba furakɛcogo :

- A ka kan ka t'a yɛrɛ lajɛ dɔgɔtɔrɔso la.
- Ka to k'a d'a numa kɛrɛ kan.
- Ka dumuni kɛ ka jɛ.
- A kana fura ta min bɛ sugunɛkɛba bila a la.
- Nin bɛɛ kɔfɛ, ni jɛnamini ni jɛda tɔn-tɔn ma nɔgɔya, ani fana n'a bɛ to ka ja, a' ye taa n'a ye dɔgɔtɔrɔso la joona-joona, n'o tɛ, a bɛ se ka to a la.

Sidabana ni kɔnɔmaya :

Ni sidabana bɛ musokɔnɔma na, a bɛ se ka yeɛma den na k'a to kɔnɔbara la walima jiginni sen fɛ. Fura dɔw bɛ se ka den tanga sidabana sɔrɔli ma. A' bɛ kunnafoni jini dɔgɔtɔrɔw fɛ sidabana dɔnniya bɛ minnu na.(Walasa ka kunnafoni wɛrɛw sɔrɔ, a' ye sɛbɛn jɛ 398 lajɛ)

Kɔnɔmaya kalo saba laban kɔnɔ :

Ni senw dɔrɔn de tɔn-tɔnnen don, a bɛ se ka kɛ o tɛ kojugu ye. Nga a kera cogo o cogo, a ka kan ka taa a sɛgɛsɛgɛ ni bana wɛrɛ t'a sen kɔrɔ.

N'a kungolo b'a dimi,

Ni jɛda ni senw bɛ tɔn-tɔn, lala a bɛ se ka kɛ tansiyɔnbana jugumanba ye.o la a' bɛ taa n'a ye dɔgɔtɔrɔso la.

Kɔnɔmaya lajɛliw (peseli) :

Dɔgɔtɔrɔso caman ni sazifamu caman bɛ dusu don musokɔnɔmaw la u ka taa peseli ke tuma bɛɛ ani ka kuma u jɔrɔnakow kan keneya hukumu kɔnɔ. (sani jiginni cɛ).Muso kɔnɔma minnu bɛ taa peseli la, olu bɛ fɛn caman kalan dɔgɔtɔrɔsow la minnu b'u tanga kɔnɔmaya geleya ma ani ka den kenɛmanw bange.

Sazifamu bɛ se ka demɛ min ke musokɔnɔmaw ye, o de ye ka dusu don u kɔnɔ ka taa peseli la walima ka to ka t'u lajɛ u ka so. A ka fisa ka t'u lajɛ siɲɛ kelen kalo o kalo kɔnɔbara kalo wɔrɔrɔ fɔlɔ kɔnɔ, ani siɲɛ fila kalo wolonfilanan ni seginan kɔnɔ ani siɲɛ kelen dɔgɔkun o dɔgɔkun kalo laban na.

Ni geleya bɛ o la i n'a fɔ ni yɔrɔw ka jan jɔgɔn na, a' bɛ se ka t'u lajɛ :

- kɔnɔ kalo sabanan na ;
- kalo wɔrɔrɔnan ;
- kɔnɔ kalo segin ni tila ani ni jiginni tuma sera.

Nin ye fɛn nafamaw ye minnu bɛ ke peseli senfɛ :

1. Jɔgɔn kunnafoni :

A' ye musokɔnɔma jininka a ka geleyaw n'a haminakow la. A' y'a jini k'a ka kɔnɔmaya temenen geleyaw dɔn: laban kera cogodi, a ye geleya minnu sɔrɔ a ka kɔnɔmaya n'a ka jiginniwaati. A' ye ladilikanw d'a ma minnu b'a demɛ walasa a ka den kenɛman bange:

- Dumuni nafama dunny. A' y'a bilasira a ka dumuni nafamaw dun (A' ye sigida 10 lajɛ).
- A ka Saniya matarafa (A' ye sigida 11 lajɛ).
- Fura tali n'a tabiliya nafa (A' ye seɓen jɛ 358 lajɛ).
- Sigareti ni dɔlɔ minbaliya ani dɔrɔgu tabaliya nafa (A' ye seɓen jɛ 416 ni 417 lajɛ).
- A ka to k'a fari bɔ jɔgɔn na, k'a lafiɲɛ nga a kana fangala baaraw ke i n'a fɔ ka doni girinman ta.
- **Tetanɔsi boloci** : Walasa ka den kisi nin bana in ma, muso min kɔnɔjɛ fɔlɔ don,o ka kan ka tetanɔsi boloci ke kɔnɔbara kalo wɔrɔrɔnan na, wolonfilanan ani seginan. Min delila ka tetanɔsi boloci ke ka temɛ o b'a ke a kɔnɔbara kalo wolonfilanan dɔrɔn na.
- A' y'aw yere tanga sumayabana ma, barisa a bɛ se ka ke kɔnɔtiɲɛ sababu ye walima denba yere ka saya sababu. (Aw ye seɓen jɛ 529 lajɛ).

2. Balocogo:

Denba yecogo la, a balocogo ka ji wa? Jolidɛse b'a la wa?

Ni jolidɛse b'a la, a' bɛ balocogo juman jɛfɔ a ye. (Aw ye seɓen jɛ 190 lajɛ). N'a se b'aw ye, a' bɛ se ka joli-segin furaw d'a ma. A' bɛ ladilikanw d'a ma minnu b'a demɛ k'a yere tanga sɔgɔmada fɛ banamisenniwi ni sɔnkunna ma.

A ka peseli o peseli, a' b'a girinya hake jatemine k'o seben k'a bila. Kɔnɔbara kalo kɔnɔntɔn na, kilo segin fo kilo tan n'a kunkanfen ka kan ka far'a girinya kan. Ni fen te far'a girinya kan, o te taamasijɛ numan ye. N'a girinya balala ka yeɛ, kɔnɔ kalo labanw na, o ye tansiyɔn jugumanba taamasijɛ ye. Ni peseli keminen t'aw bolo, a' y'a laje k'a dɔn jɛnayeli la ni dɔ beka fara muso girinya kan walima aw ka peseli kecogo were jɛpini aw yere ye, i n'a fo birikiw walima fen werew a' be minnu girinya hake dɔn.

1. Geleya misɛnw :

A' be muso kɔnɔma jɛninka n'a be deli ka geleya misɛnniw sɔrɔ a ka kɔnɔmaya waatiw la. A' b'a jɛfo a ye fana ko nin geleya misɛn ninnu te baasi ye, o kɔ, a' be seben jɛ 358 kɔnɔ ladilikanw d'a ma.

2. Kɔnɔmaya geleyabaw taamasijɛw :

A' be geleya bɛɛ jɛpini kelen-kelen minnu kofɔlen don seben jɛ 359 na. A' b'a farikolo lahalayaw (joli bolicogo farikolo la) jatemine a ka peseliw senfe. O ben'aw demɛ k'a dɔn fen min ka jɛ a ma n'a kera ko a bena geleya dɔw sɔrɔ kɔfe (i n'a fo musokɔnɔmaw ka tansiyɔn walima basi-bɔn jugumanba). Ni tansiyɔn talan b'aw bolo (a' ye seben jɛ 192 laje), a' b'a ka tansiyɔn ta ka tila k'a pese. Kerɛnkerɛnɛnya la, a' be nin geleyaba ninnu taamasijɛ jatemine :

- Tansiyɔn yeɛli ka se 140/90 ma walima ka tɛmɛ o kan ;
- Kɔkɔ hake sugunɛ na ;
- Dɔ ka bala ka fara musokɔnɔma girinya kan;
- Tegew ni jɛda tɔn-tɔnni;
- Tansiyɔn yeɛli teliya la ;
- Joli-dɛɛɛ damatɛmɛ (a' ye seben jɛ 360 laje) ;
- Basi-bɔn suguya bɛɛ (a' ye seben jɛ 360 laje) ;
- Kungolodimi ;
- Jɛnɛmini ni dibi donni jɛ kɔrɔ ;
- Kɔnɔdimi gɛɛn.

Tansiyɔn jugumanba taamasijɛw kɔnɔmaya waati (A' ye seben jɛ 360 laje):

Sugunɛ kɔkɔ n'a sukaro jatemine fɛɛɛɛ be sazifamu dɔw bolo. Kɔkɔ damatɛmɛ ye tansiyɔn taamasijɛ ye. Sukaro caya kojugu be jabeti kofɔ. (A' ye seben jɛ 127 laje).

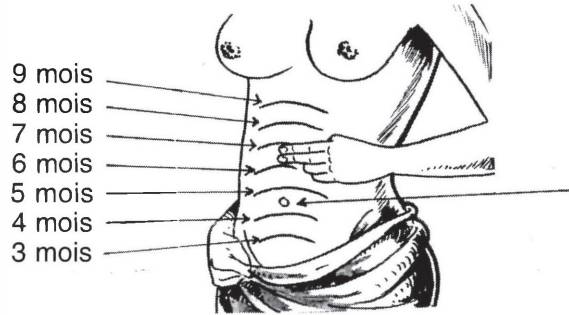
Ni nin taamasijɛ ninnu kelen o kelen yera musokɔnɔma na, a' be taa n'a ye dɔgɔtɔrɔso la joona. Ani fana, a' be se ka farati kerɛnkerɛnɛnw taamasijɛw jatemine (seben jɛ 256). Ni nin taamasijɛ dɔ yera muso la, a ka jɛ a ka taa jigin dɔgɔtɔrɔso la walasa a kana tɔrɔ sɔrɔ.

3. Den mɔcogo n'a dacogo kɔɔ na :

Muso ka peseli o peseli, a' be kɔɔbara dogi-dogi, walima a' b'a kecogo jir'a yere la.

Kɔɔbara bonya : Kɔɔbara be bonya ni bolokɔniden fila dayɔɔ hake ye kalo o kalo.

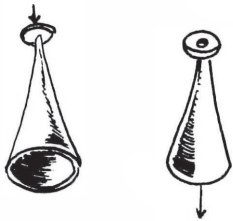
Kalo o kalo, a' be kɔɔbara bonya jatemiɛ n'a be bara sanfe walima a duguma. Ni kɔɔbara ka bon k'a danteme, a be se ka ke filani kɔɔ ye walima ji ka c'a kan kojugu. N'a sɔɔla ji b'a kan kojugu, a be geleya aw bolo ka den cogoya dɔn.

Ni kɔɔ ye kalo naani ni tila sɔɔ a bonya be se barakun ma.

Ji damateme farati ka bon barisa a be se ka ke basi-bɔn sababu ye jiginni waati. Ani fana a be se k'a jira ko fiye be den dacogo la.

A' b'a jini ka den dacogo dɔn denso kɔɔ. N'aw y'a sɔɔ den dalen don a kere kan, muso ka kan ka taa dɔgɔtɔɔso la k'a yere laje sani tin ka wuli, ka d'a kan, a be se k'a ke opereli ye. Walasa ka den dacogo dɔn, jiginni mana surunya, a' be nin taamasije ninnu jatemiɛ.

Mankan lamennan (lankolon)

6. Den dusukun tan-tan kan k'a to ba debe la :

Kɔɔ kalo duuru kɔfe, a' be den dusukun tan-tan kan jatemiɛ ani den yere lamagali. A' be se k'aw tulo da ba kɔɔ na, nga lala, a be se ka geleya k'a mankan men o cogo la. Nin baara be se ka nɔgɔya aw ma ni den dusukun mankan lamennan b'aw bolo (stethoscope obstetrical) ; walima (aw be se ka dɔ dilan aw yere ye bɔgɔ walima yiri gelenman na), o b'aw deme. A' y'a kecogo laje ja in na.

Walasa aw kana den dusukun mankan ni ba ta pagami, a ka fisa aw ka ba fana dusukun tan-tan kan ta nga n'aw y'a jatemiɛ ko dusukun tan-tanni ka teli kɔsebe, o ye den ta ye.

N'aw ye den dusukun tan-tan kan men ba bara kɔɔ kalo laban kɔɔ, o b'a jira ko den kun jiginnen don, o la a ka c'a la den be na a kun kan.

Ni den dusukun tan-tan kan be men kɔsebe ba bara ni san ce, o b'a jira ko den kungolo be sanfe. O la, den be na a sen kan.

Ni mɔnturu b'aw bolo, a' be den dusukun tan-tan kan jate. Ka bɔ tan-tan ko keme ni mugan na ka se keme ni biwɔɔɔ ma miniti kelen kɔɔ, o ka ni. Nga, n'a te siɛ keme ni mugan bɔ miniti kelen kɔɔ, o b'a jira ko fiɛ be yɔɔ dɔ la. (Lala, aw filila jate la wali-ma a' ye ba de ta ta). A' be ba dusukun tan-tanni jatemine fɔɔ. N'aw ma deli a baara la, a ka gelen ka den dusukun tan-tan kan men.

7. A' be muso kɔɔma bilasira ka kɔn tin jɛ :

Ni jiginni waati surunyana, a' be to ka taa musokɔɔma laje. Ni den were b'a bolo, a' b'a jininka a ka tin temenenw kuntaala la ani n'a y'a sɔɔ a ye geleya dɔw sɔɔ olu senfe. A' b'a fɔ a ye a ka to ka lere kelen ke k'a lafiɛ dumuni kɔfe. A' be jɛfɔli k'a ye jiginni be se ka nɔɔy'a ma cogo min (A' ye seben jɛ nataw laje). A' be se ka ɲuna kecogo ɲuman jɛjir'a la walasa tin waati la, a k'a ke o kecogo la.

A' be ɲunanw ni jɔɔɔn ce segen-lafijɛbɔ nafa jɛfɔ a ye.

N'aw yere b'a dɔn ko tin bena geleya, a' be tintɔ (muso kɔɔma) bila ka taa dɔɔɔɔɔɔ dɔ la.

Muso kɔɔma be se k'a jigin tuma dɔn cogodi?

A be koli laban damine don ta, ka kalo saba b'o la ka sɔɔ ka tile wolonfila far'o kan.

Misali la, ni muso y'a ka koli laban ye me kalo tile tan, a be me kalo tile tan ta ka kalo saba b'o la. O be ben feburuye kalo tile tan ma, a be tile wolonfila far'o kan o be ben feburuye kalo tile tan ni wolonfila ma.

O la den be se ka bange ka ben feburuye kalo tile tan ni wolonfila waatiw ma.

8. A' ye kunnafoniw seben k'u mara :

Walasa k'aw ka kalow kunnafoniw sanga jɔɔɔn ma, ani ka kɔɔbara bonyani jatemine a nafa ka bon a' ka kunnafoni misenniw seben ka bila. N'aw ye seben jɛ yeɛma aw be kunnafoni sebencogo misali sɔɔ yen. Nga aw be se ka misali in yeɛma ka ke aw ka faamuyali cogo ye. A bennen don a' k'a seben papiye ferelen na. Denba be se k'a ta mara, o la peseli o peseli a be taa n'a y'a fe dɔɔɔɔɔɔ la.

Peseli ke seben

Tɔɔɔ: _____ Si : _____ den hake: _____ denw si hake _____

Jiginni laban don : _____ Koli laban ye don: _____

Geleya minnu sɔɔɔla jiginni tɔw senfe : _____

Jiginni be se ka ben waati minnu ma : _____

Kalo	1	2	3	4	5	6	7	8
Peseli don								
Ko minnu be to ka ke	Segen, dusu jukun ani sɔɔɔmada fe bana misenniɔw, den dalen ba bara kɔɔɔ, den dusukun tan-tanni, senw fununi tuma dɔ la, kɔɔɔja, sɔn konna, jolisirafunu, ninakili degun, sugune ke ko caman, den kun jiginni.							
Keneya lahalaw ani tɔɔɔ misenniɔw								
Joli-dese hake								
Geleya taamasijɛw (sebenɛ.307)								
Funu (fari fan jumen ani dimi hake?)								
Dusukun tan-tanni								
Farikolo kalaya hake								
Girinya hake								
Tansiyɔn								
kɔkɔ hake sugune na								
Sukaro hake sugune na								
Den dacogo denso kɔɔɔ								
kɔɔɔbara bonya hake (bolokɔni den joli bara sanfe /duguma	-	-	-	0	+	+	+	+

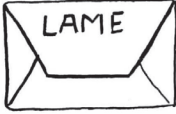
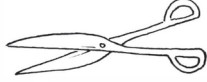

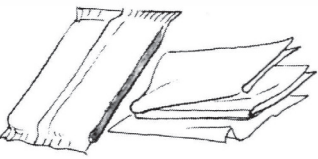

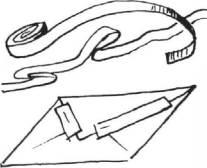
* Segesegeli keminen be dɔɔɔtɔɔɔmuso minnu bolo, nin kunnafoniw ye olu de ta ye.

Kalo	9 Dɔgɔkun Fɔɔ	9 Dɔgɔkun filanan	9 Dɔgɔkun sabanana	9 Dɔgɔkun naaninan			Bangeli
Peseli don							
Ko minnu be to ka ke	Segen, dusu nukun ani sɔgɔmada fe bana misenniw, den dalen ba bara kɔɔ, den dusukun tan-tanni, senw fununi tuma dɔ la, kɔɔja, sɔn kunna, jolisirafunu, ninakili degun, sugune ke ko caman, den kun jiginni.						
Keneya lahalaw ani tɔɔɔ misenniw							
Joli-dese hake							
Geleya taamasijew (sebenne.307)							
Funu (fari fan jumen ani dimi hake?)							
Dusukun tan-tanni							
Farikolo kalaya hake							
Girinya hake							
Tansiyɔn							
kɔkɔ hake sugune na							
Sukaro hake sugune na							
Den dacogo denso kɔɔ							
kɔɔbara bonya hake (bolokɔni den joli bara sanfe / duguma	+	+	+	+		+	+

* Segesegeli keminen be dɔgɔtɔɔmuso minnu bolo, nin kunnafoniw ye olu de ta ye.

Muso ka kan ka laben minnu sabati sani jiginni ce :

Kabini kɔnɔ kalo wolonfila, nin fen ninnu ka kan ka sɔrɔ musokɔnɔma bɛɛ bolokɔrɔ :

Finu kɔrɔ sanuman caman	Lamu kura (a kana dayele sani barajuru tigeli ce).	(Nga ni lamu te yen, a' be sizo sanuman zontan dɔ jini (A' b'a tobi san'aw ka barajuru tige n'a ye).
Safine min be banakise faga.	Tɛge ni sɔni ko bɔrɔsi (tɛge-ko-fu).	aliko
Finu kolon sanuman min be ke ka den bara siri.	kɔri mugu sanuman	A' be finu jalan magaman sanuman dɔ jini min kolo ka gelen ka den bara siri n'a ye.

Sazifamu walima tinminemuso ka minen wɛrɛw :

tɔrɔsi jɛ duman	Den dusukun tan-tanni jatemine minen	Minen min be ke ka den nuji n'a daji sama.	A' be sizo kun koorilen ke ka den barajuru tige teliya la.	Pikiribiɛ sanuman ani miseliw.
Minen fila : a' b'aw tɛge ko kelen kɔnɔ, ka tonso laje filanan kɔnɔ.	Denw ka jɛdimi fura.	A' be miseli ni gari sanuman ke ka jogindaw kala.	Finiminekepu min be ke ka den barajuru mine walasa basi kana bɔ.	Basi lajɔ pikiri caman. Sidabana fura ba ni den ye ni sida be ba la walima fa (Seben jɛ 398)

Jiginni :

Jiginni ye Ala ka baara ye. Ni denba ka kene, a be se ka jigin k'a soro mogo m'a deme. Ni geleya te jiginni na, lajiginnikela ka baara be nogyaya. Tuma dow la, tin dow ka gelen. Ba walima den be se ka toro toro jiginni waati. N'aw y'a ye ko jiginni bena geleya, a pininnen don aw fe, dogotoro do ka muso lajigin.

A' y'aw hakili to nin na: Ni bana do be lajiginnikela la i n'a fo farigan, sogosogo, mimi walima ni joli b'a fari fan do la, a ka fisa mogo were ka muso lajigin walasa ka denba ni den kisi nin bana ninnu ma.

Taamasipe minnu b'a jira ko jiginni ka kan ka ke dogotoro fe :

- Ni kono dimi wulila dogokun saba sani jiginni waati ce.
- Ni basi bonna tinto kan sani jiginni ce.
- Ni tansiyon jugumanba be musokonoma na (A' ye seben ne 360 laje).
- Ni bana bagisilen do be tinto la.
- Ni joli-dese be muso la walima n'a joli te simi ka ne.
- N'a delila ka geleya soro jiginni na walima ni basi delila ka bon a kan.
- Ni muso konone folo y'a soro a te san tan ni duuru bo walima n'a si temena san bisaba ni duuru walima san binaani jigon kan.
- N'a ye konone duuru walima konone woro ke ka teme.
- Kerenkerennena la ni muso ka surun, n'a solo kolo ka dogon (seben ne 267).
- Ni jabeti walima dusukunna bana do b'a la.
- Ni kaliya b'a la.
- Ni filani kono b'a la.
- Ni den dacogo man ni kono na (i n'a fo nin ja in b'a jira cogo min).
- N'a farikolo ji dogoyara ka kon tin ne (ni farigan b'a la, toro be se ka bonya).
- Ni muso jigin-tuma temena ka se dogokun fila ma kalo kononton kofe.

Geleyaba be soro Jiginni minnu na, olu de file :

Konone folow,

labanw bange caman kofe.

Walasa ka d'a la ko den kun jigincogo ka ni, a' b'a kungolo dogi-dogi nin cogo la :

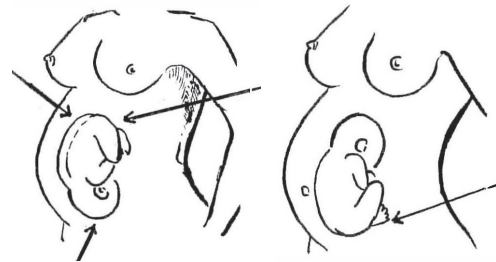
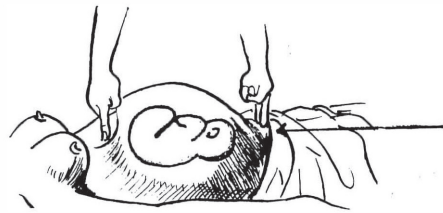
1. A' be ba bila a ka ninakili ni fanga ye.

A' b'aw bolokoni den fila don solo kolo koro.

A' ye kono bara sanfela dogi-dogi ni bolo kelen ye.

N'aw y'a ye ko dugumana ka bon, o koro ko den bobara be yen de.

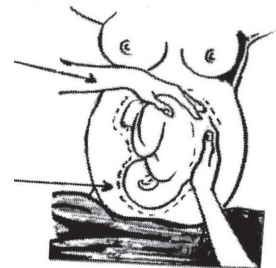
Den bobara be yoro min na, o yoro de ka bon

2. A' b'a digi dooni-dooni ni kinibolo ye ka taa kere kelen fe, o ko a' b'a digi dooni-dooni tuguni ni numabolo ye ka taa kere do in fe walasa ka den dacogo je.

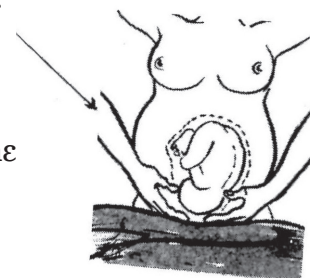
N'aw ye den bobara digi dooni-dooni ka taa kere kelen fe, a fari bee be bo a no na.

Nga n'aw y'a kungolo digi dooni ka taa kere kelen fe, a kan be kuru, dugumana tena bo a no na.

Ni den be kono bara sanfela la, a' be se k'a kungolo digi dooni. Nga, n'a kungolo ye boli damine, a' man kan ka maga a la tugun.

Tuma dow la, muso kono je folo la, den b'a jini ka boli damine dogokun fila sani tin waati ka se. Tow la, den te nali damine ni tin ma wuli.

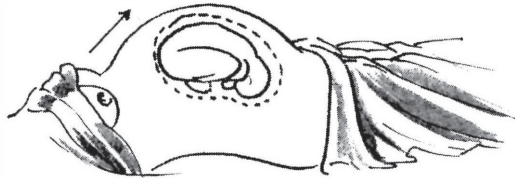
Ni den kun sinnen don duguma, a ka c'a la, jiginni be ke nogyo la.

Ni den kungolo sinnen don sanfe, jiginni be son ka geleya (den be na a sen kan), o la a ka fisa muso ka taa jigin dogotoro la, walima a yoro kana janya keneyaso la.

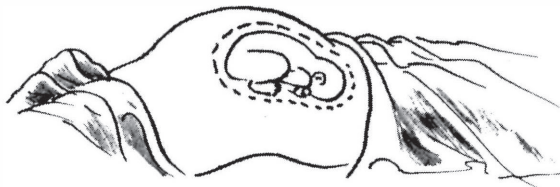
Ni den b'a kere kan, muso ka kan ka taa jigin dogotoro la cogo bee la n'o te, kasara be se ka ba ni den fila bee soro.

Taamasijne minnu b'a jira ko jiginni waati sera:

- Tile dama ka kɔn jiginni ne, den be jigin kɔnɔbara duguma ; ba be se ka ninakili ka ne, nga a ka nege neke be caya barisa den dalen don nege nebara kan. (Nin taamasijnew be se ka ye dogokun naani muso kɔnɔne folo la ka kɔn jiginni ne).
- Dɔɔni ka kɔn jiginni ne, ji salasala do be bo muso la, tuma dow la o ne be i n'a fo joli. Walima ji salasala do be bo tile fila fo tile saba sani tin ka wuli, o te baasi ye. Kɔnɔdimi be se ka damine tile caman ka kɔn jiginni ne. Folo, waati jan be don dimiw ni jɔɔɔn ce. Kɔnɔdimi mana juguya, tin be damine.
- Muso dow ka kɔnɔdimi be damine dogokun dama do sani tin wulili ce, o te baasi ye.
- Waati kelen-kelenw na, a be ke mɔɔow hakili la ko tin wulila, ka d'a kan kɔnɔdimi kuntaala be janya ka kɔn jiginni waati ne ; k'a soro tin yere te. Ka kɔnɔ ko ni ji wolokolen ye, o be se ka kɔnɔdimi nɔɔoya ni tin yere te, nga ni tin yere don, o be jiginni teliya. Hali ni tin yere te, dimi be wolonugu magaya k'a bila tin ne.
- Tin dimi be bo wolonugu ka samasamani de la.
- Ni dimi madara, o koro ye ko wolonugu te k'a lamaga i n'a fo a be ja la cogo min na.

- Dimi waati, wolonugu be korota, i n'a fo a be ja la cogo min na.

- Dimi b'a to wolonugu be sama ka bo jɔɔɔn na.
- Ni dimi daminena, daga be ci. Nga, a be se ka ke daga be ci sani dimi folo ka damine. O ye taamasijne ye min b'a jira ko jiginni waati sera.
- Daga cilen kofe, muso ka kan k'a yere saniya kosebe, ka taama misenniwi ke, o be tin teliya. Walasa k'a kisi bana misenniwi ma, a ka kafonɔɔɔnya jo folo, a kan'a sigi a koli ji la, wa a kana a lajek'a bolo don a musoya la k'a ko.
- Ni tin ma wuli lere tan ni fila kɔnɔ aw ka kan ka taa dogotoro so la.

Jiginni taabolow:

Jiginni ye taabolo saba ye:

- **Taabolo folo** be damine ni dimi juguman n'a kotigebali ye. Ni dimi dara, den be nali damine.
- **Taabolo filanan** be damine den jiginni ye ka se a bangeni ma.
- **Taabolo sabanan** be damine bangeni na ka t'a bila tonso boli la (jiginni).

Taabolo fɔɔ be se ka men lere tan fo lere mugan ni ko ni muso kɔnɔɔe fɔɔ don. Jiginni tɔw la, a te teme lere wɔɔɔnɔɔ walima lere tan kan, nga yeɔema be se ka don a la.

Taabolo fɔɔ waati, ba man kan k'a tɔntɔn walasa ka jiginni teliya. Waajibi don o taabolo kuntaala ka janya nga ba te dimi don o waati. A' be hakilisigi kumaw fo, k'a jir'a la ko nin be ke muso caman na. Ba man kan k'a tɔntɔn sani den ka lamagali damine. A ka kan k'a tɔntɔn ni nuna nana.

Ba ka kan ka banakɔtaa ni nɛgenɛ beɛ ke sani jiginni waati ce.

Ni ba ma nɛgenɛ ni banakɔtaa beɛ ke, o be se ka den nali geɔya.

Tin waati, a ka fisa ba ka to ka nɛgenɛ ke. N'a y'a sɔɔ a menna a ma banakɔtaa ke, kɔnɔ koli be se ka jiginni teliya.

A ka kan ka jimafen caman min ni tin menna sen na, a ka kan ka dumuni dɔɔni fana ke. N'a be fɔɔɔ, a ka kan ka kenɛyaji, furaji walima jiriden nɔɔɔɔ dɔɔni min ni dimi dara. Sani ka se daga cili ma, muso ka kan ka to ka taama-taama, ani ka to k'a lafiɔe.

Jiginni taabolo fɔɔ in waati, lajiginnimuso ka kan :

- Ka muso kɔnɔɔbara, a sigilan (bobara), n'a woro kɔɔɔlaw ko ni ji wɔɔkɔɔɔɔɔ ni safine ye;
- K'a dayɔɔɔ laben ni fini sanuman ye,ka dayɔɔɔ fini falen n'a nɔɔɔɔ;
- Barajuru ka kan ka tige ni lamu kura walima sizo ye. A' ka kan ka sizo tobi fɔɔ fo miniti tan ni duuru.

Lajiginni muso man kan k'a digi muso tintɔ kɔɔɔ kan, wa a man kan k'a jini a fe a k'a tɔntɔn nin taabolo fɔɔ in senfe.

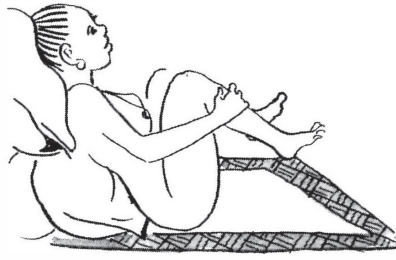
Ni muso sirannen don walima dimi ka bon a kan, a' b'a fo a ye a ka fiɔe sama ka bila dɔɔni dɔɔni ni dimi dara. O b'a demɛ ka dimi kun. A' b'a jira a la ko dimi kɔtigɛbali de ka ni barisa o be jiginni teliya.

Jiginni taabolo filanan ye den nali ye. A be damine ni daga cili ye. A kuntaala ka surun, a dimi ka nɔɔɔɔ ni taabolo fɔɔ ye. Ni dimi daminena, muso ka tɔntɔnni fanga be bonya fo a be wɔɔsi. Dimiw ni nɔɔɔɔ ce, sunɔɔsu be muso ta.

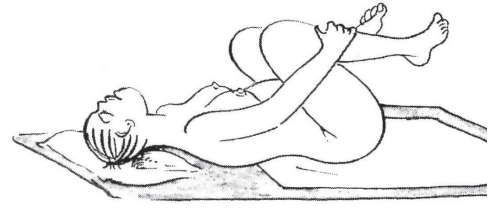
Walasa a ka se k'a tɔntɔn ka nɛ, muso ka kan ka fiɔe sama kɔsebe, i n'a fo a beka banakɔtaa ke. Ni den menna a ma na daga cilen kɔfe, ni muso kɔnɔɔe fɔɔ don, a ka kan k'a kunberew kuru i n'a fo a jiralen don jaw la cogo min na.

A sonsorilen

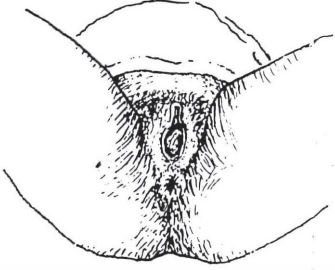
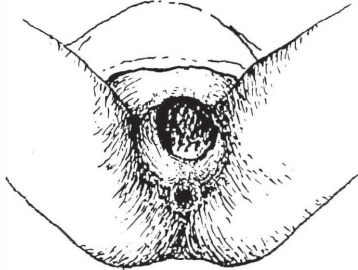
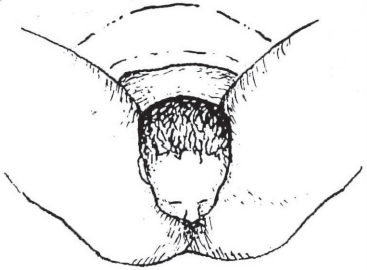
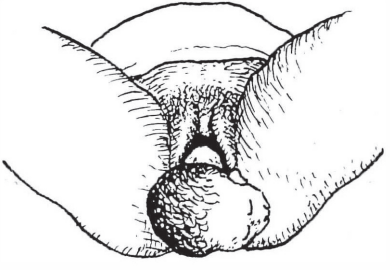
A Sigilen

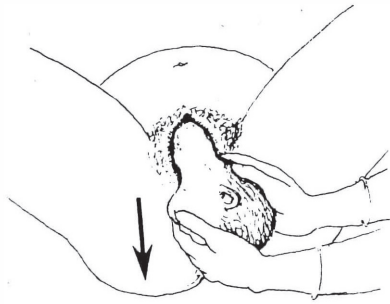
walima a dalen

Ni den **kungolo** bɔra, lajiginnimuso ka kan k'a laben ka den kunben. Ni geleya te jiginni na, lajiginnimuso man kan ka tinto deme cogo dɔ la barisa bolo nɔgɔ be se ka bana jugu lase denba ma jiginni kɔfɛ.

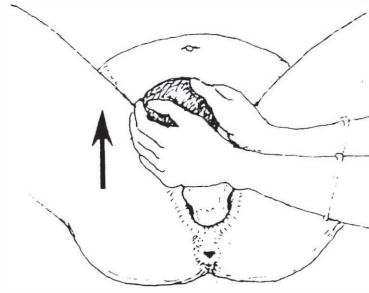
Ni den kungolo bɔra, lajiginnimuso ka kan k'a kunben, nga a man kan k'a sama cogosi la. Ni gan b'aw bolo, a' b'o don ka tin mine, o kun ye ka tinto ni denyereni ani tinminimuso tanga bana ma. Den be na dije kɔnɔ nin cogo in de la i n'a fɔ ja ninnu b'a jira cogo min.

Nin yɔrɔ in na, muso ka kan k'a tɔntɔn kɔsebe.	Yan man kan k'a tɔntɔn kɔsebe. A ka kan ka ninakili teliya nɔgɔn kɔ. O b'a to a te jogin.
lajiginnimuso ka kan k'a kɔlɔsi ko den nɛsinnen don dugumana ma. N'aw ye nɔgɔ ye den da n'a nu na, a' b'a saniya ka bɔ o la joona.(seben nɛ 262)	O kɔ, fari bɛɛ be lamaga walasa kamankunw bɔli ka nɔgɔya.

Ni kamakunw balanna kungolo bɔlen kɔfɛ:

Lajiginnimuso be se ka kungolo mine a bolo fila la k'a jɛsin kojuman dugu-mana ma walasa kamankun kelen bɔli be nɔgɔya.

O kɔ, a be kungolo munumunu k'a jɛsin sanfɛ walasa kamankun tɔ kelen ka se ka bɔ.

Nga ba de ka kan ka baara beɛ ke. Lajiginnimuso man kan ka den kungolo sama, wali-ma k'a kan tɔnɔmi, o be se ka fiɛ bila den na.

Jiginni taabolo sabanan be damine ni den nali ye. A be laban ni tonso bɔli ye. Tonso be bɔ miniti duuru ni miniti tan ni duuru ni jɔgɔn ce den bangenɛn kɔfɛ. Sani o ce, a' ka kan ka den labɛn. Ni basi bɔnta ka ca, (sɛbɛn jɛ 265) walima ni tonso ma bɔ lɛrɛ kelen kɔnɔ, a' be taa ni ba ye dɔgɔtɔrɔso la.

Muso mana jigin dɔrɔn :

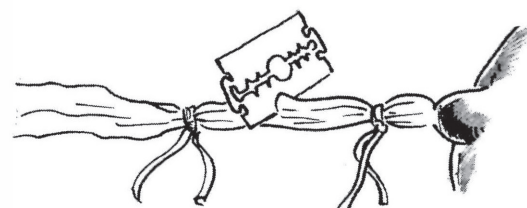
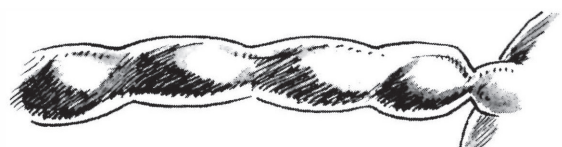
- A' be den ta a senw ma, k'a kun suli walasa ji salasala ka bɔ a kan kɔnɔ. A' b'a to o cogo la fo a ka ninakili.
- A' kana den kɔrɔta sanfɛ kojugu sani a barajuru ka tige (O de b'a to den be joli caman sɔrɔ k'a kolo geleya).
- Ni den ma kasi joona, a' b'a sentɛge gosi-gosi dɔɔni walasa a ka kasi.
- O beɛ la, ni den ma ninakili, a' be fini sanuman dɔ meleke a' bolokɔni na k'a nu n'a da kɔnɔna saniya.
- O beɛ kɔfɛ, ni den m'a ninakili, a' b'aw da don a da la ka ji salasala sama ka bɔ a kan kɔnɔ walasa a be ninakili sɔrɔ (sɛbɛn jɛ 126 lajɛ).
- Ni den ninakilila ka jɛ, a' b'a lada fini sanuman dɔ kan.
- Aw b'a ke cogo beɛ la, nɛnɛ kana den mine janko ni den seballi don.

Barajuru tigɛcogo:

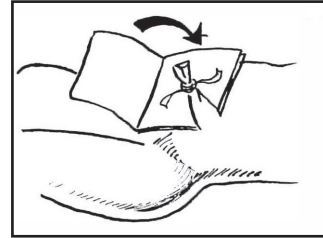
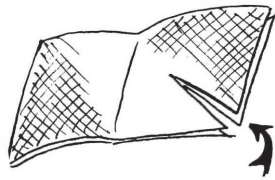
Den bangeyɔrɔ la, i b'a sɔrɔ barajuru ka bon, ani fana, a jɛ ye bulama ye. A' ka kan ka to:

sanga kunkuruni kɔfɛ, a be misenya ani ka jeya. O waati la, a' b'a siri ni finimugu jalan sanuman dɔ ye ka jɛ walasa joli kana se ka bɔ. O kɔ, a' be sɔrɔ k'a tige i n'a fɔ a jiralɛn be ja la cogo min na.

Kunnafoni nafama : A nafa ka bon ka barajuru tige ni lamu kura-kura ye.

San'aw ka lamu dayele, aw ka kan k'aw tege ko ni safine ye. Ni lamu t'aw bolokoro, aw be barajuru tige ni sizo tobilen ye. Barajuru ka kan ka tige tuma bee k'a surunya barakun na. Barajuru tige yoro ni barakun ce man kan ka teme santimetiri fila kan. Nin fenw keli nafa ka bon kosebe barisa a be denyerani kisi tetanosisibana ma.

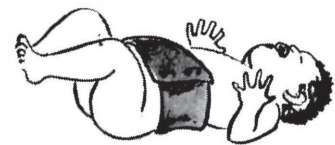

A' be den barajuru saniya tuma bee, a' kana to a ka jigin. A' b'aw tege saniya tuma bee san'aw k'a maga barajuru la.

Ni joli jara den barajuru la k'a nogo kojugu, a' b'a jossi doni doni ni alikoli ye walima "bleue de methylene". A' kana fura were foyi ke den barajuru la. Bogo ni nogo man ji a ma. U be se ka tetanosisibana bila den na k'a faga. (Seben je 182 ka taa bila 184 la)

N'aw be barajuru furake, a ka ji ka baara ke ni bandi sanuman ye min kono n'a janya ye santimetiri segin ye. O yoroni do be tige ni sizo sanuman ye i n'a fo a' je be ja in na cogo min.

Barajuru furakecogo

Bandi be tige yan.

A kana misenya.

b'a siri, a kana

Ni bandi sanuman t'aw bolokoro, a' be barajuru furake ni finimugu sanuman ye. Finimugu man kan ka meleke fari la, nga, n'a ma je k'an b'a ke ten, a kana gerente, o b'a to fi je ka jolida ja.

A juman ye ka barajuru bila fi je na, o be barajuru binni teliya. Den ka finiw falen-falenni tuma caman, o ka fisa ni bandi sirili ye a la ; barisa bandi sirili be se ka ke sababu ye ka ne don joli la. O la, barajuru ka kan ka kolosi walasa nogo ni gongon kana d'a la. A' be den kolosi a tabagaw ka fini nogolenw na. Barajuru mana nogo, a ka kan k'a jossi ni ji kalan ye ani alikoli si je kelen tile kono.

N'aw be kusi don den na, a' kan'a to a ka se barajuru ma. Ni barajuru walima a keradaw bilen don, a be ne bo walima a kasa be bo, seben je 272 laje.

Den barajuru be bin a bangeni tile duuru ka taa tile wolonfila la. Ni barajuru binna, joli walima ji salasala doni be se ka bo a la, o te baasi ye. Nga ni basi ni ne be bo kosebe, a' be taa n'a ye dogotoro so la.

Denyereni kocogo:

A' be basi ni nɔgɔw ko ka bɔ den fari la ni fu magaman ye. O kɔ, a' b'a jɔɔsi janko ni nene be. A' be fini girinman don a la walasa nene kan'a mine. (A' b'aw janto a la, ka d'a kan nene digi ka di denyereni na).

Den man kan ka bila ji la sani a bara ka keneya (tile duuru fo tile segin). Tile segin kɔfɛ, den ka kan ka ko ni ji wɔɔkɔlen ni safine ye min man farin den fari ma.

Sinji dicogo denyereni ma:

Ni barajuru tigera dɔrɔn, sinji ka kan ka di den ma; o be tonso bɔli teliya, ka basi-bɔn bali.

Tonso bɔli:

Tonso be bɔ miniti duuru den nalen kɔfɛ, nga waati dɔw la lere caman be teme k'a sɔrɔ a ma na. A' ye ja in laje.

Tonso lajeli : Ni tonso bɔra, a' b'a ta k'a laje ni a dafalen don. Ni farada b'a la, walima ni dɔ b'a je, a' b'a jɛfɔ dɔgɔtɔrɔ ye. Ni tonso yɔrɔ dɔ tora denso kɔnɔ, a be se ka jibaato ka basibɔn kuntaala janya walima ka kɔnɔdimi bila a la.

N'aw be tonso ta, a' ka kan ka gan walima manaforo ko don a' bolo la. N'aw tilala, a' b'aw tege ko k'a je ni safine ye.

Ni tonso menna ka teme lere kelen kan ka sɔrɔ a ma bɔ:

- A' Kana foyi ke ni basi teka bɔ ba la. A' Kana barajuru sama, o be na ni basi-bɔn ye. Tuma dɔw la, ni muso y'a sonsori k'a tɔntɔn dɔɔni, tonso be bɔ.
- Ni basi beka bɔ ba la, aw b'a kɔnɔbara dogi-dogi dɔɔni: aw b'a sɔrɔ denso ka gelen; n'aw y'a sɔrɔ ko denso ka magan, aw be nin wale ninnu ke:

Aw be denso digidigi dɔɔni-dɔɔni ni hakili sigi ye ka taa sen yan fan fe fo a ka magaya. O la, tonso ka kan ka se ka bɔ.

N'a ma se ka bɔ, basi dun beka bɔn; aw b'aw jija ka feere dɔ sɔrɔ a la ani ka taa dɔgɔtɔrɔ dɔ jinin joona.

Basi bɔnni :

Tonso bɔlen kɔfɛ, basi dɔɔni be se ka bɔ, nga o kuntaala man kan ka janya ani a hake man kan ka teme litiri kaari kan. (Basi bɔnni be se ka to sen na tile dama dɔ nga o te kojugu ye.)

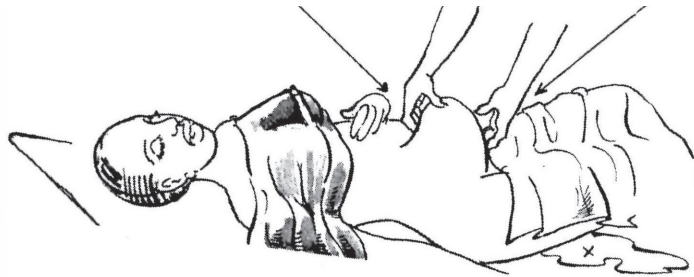
Jantonyerela :

Joli caman be se ka jigin muso kɔɔ tuma dɔw la ka sɔɔ a ma dɔn. Tuma ni tuma, a' be to ka maga-maga a kɔɔ na. N'a' y'a sɔɔ kɔɔbara beka bonya, a be se ka ke basi jigin-nen don a kɔɔ. A' b'a tansiyɔn ta ani k'a laje ni bana were taamasijɛ t'a la. (seben jɛ 77).

Walasa ka jibaato ka basi-bɔn kunben walima k'a nɔɔya, a' b'a to den ka sin min. Ni den ma sɔn ka sin min, a' be mɔɔ were bila k'a min walima a' be sinji in sama ni feere were ye nɔɔya la, o kɔ, a' be sin nukun munumene. O bena farikolo deme k'a yere tangalan dɔw dilan minnu be basi-bɔn nɔɔya.

Ni basi-bɔn ma jɔ, walima ni basi caman beka bɔ, aw be nin wale ninnu ke:

- A' be mɔɔ bila teliya la ka taa dɔɔtɔɔ dɔ wele. Ni basi ma jɔ jooa, joli-ko-dese be se ka muso sɔɔ.
- Ni jolilajɔ fura (Methergin walima Post Hypophyse) b'aw bolokɔɔ, aw b'o ke i n'a fɔ a jɛfɔlen don cogo min seben jɛ 383 la.
- Muso ka kan ka jimafen caman min (ji, jiriden nɔɔɔw, te lipitɔni, naji). N'aw y'a ye ko a b'a fe ka kirin, walima n'aw ye fanga dɔɔya taamasijɛw ye, (a' ye seben jɛ 121 laje), aw b'a senw kɔɔta k'a da fen dɔ sanfe ka teme kungolo kan ni santimetiri biduuru (50cm) ye.

Ni basi bɔta ka ca kojugu aw b'a lajɔ nin cogo la:

- Aw be kɔɔbara digidigi fo a' bolo ka maga denso la. N'o kera, a' be denso kɔɔta ni bolo kelen ye, ka bolo dɔ in ke k'a digidigi.
- Ni basi jɔra, a' be segin k'a laje miniti duuru o miniti duuru n'a sɔɔla denso ka gɛlen halibi. N'aw y'a sɔɔ denso ma geleya, a' be teme ni kɔɔbara digidigili ye fo denso ka geleya. Ni denso geleyara dɔɔn, basi be jɔ. A' be to k'a laje, ni a magayara, a' be segin k'a digidigi.

Denso digidigili kɔfɛ ni basi ma jɔ, aw bɛ nin kɛ :

- Aw b'aw bolo fila da jɔgɔn kan, ka bara kɔrɔ la digi. Aw b'aw digilen to kɔnɔ kan ka men hali ni basi jɔra.
- Ni basi ma jɔ nin si la, aw bɛ denso fara jɔgɔn kan, k'aw bolo fila kɛ k'a digi n'aw fanga bɛɛ ye fo k'a gun solo kolo la. Basi jɔlen kɔfɛ, aw b'aw digilen to a kan fo ka se dɔgɔtɔrɔ nali ma.

Kunnaƴoni naƴama :

Hali n'a y'a sɔrɔ dɔgɔtɔrɔ dɔw bɛ witamini K di jiginni ni kɔnɔtɔjɛ kɔfɛ basi-bɔn na, aw k'a dɔn ko a tɛ mako jɛ olu la. Witamini K dabɔra den dɔrɔn de kama ; aw kan'a di mɔgɔkɔrɔbaw ma.

Jolilajɔ fura (Methergin ni dɔw b'a wele ergometrine ani post-hypophyse) kecogo juman:

Nin fura ninnu bɛɛ (**ergononine, ergometrine, oxytocin, ani misoprostol**) bɛ denso n'a joli siraw kolo geleya. Ninnu ye furaw ye minnu farati ka bon kɔsɛbɛ. N'u kecogo ma jɛ, u bɛ se ka kɛ sababu ye ka ba faga walima ka den faga kɔnɔbara la. N'u kɛra u kecogo la, u bɛ den ni ba bɛɛ kisi basi-bɔn kɔlɔlɔw ma. U kecogo juman file:

1- Nin fura ninnu keli kunba ye ka basi bɔnni nɔgɔya jiginni kɔfɛ. Ni basi caman beka bɔn, a' bɛ Methergin pikiri kelen kɛ lɛrɛ kelen o lɛrɛ kelen fo ka se lɛrɛ saba ma walima a' bɛ se ka tɛmɛ n'a keli ye fo basi ka jɔ. Ni basi jɔra, aw bɛ tugu furakeli la : pikiri kelen walima a minta tɔniko mugan lɛrɛ naani o lɛrɛ naani fo ka se lɛrɛ mugan ni naani ma. Ni Methergin t'aw bolo, Post-Hypophyse bɛ se ka kɛ, methergin kecogo la. Nga ni ergometrine (Methergin) bɛ se ka sɔrɔ, o de ka fisa.

Kunnaƴoni naƴama :

Sani jiginni waati cɛ, walasa ka basibɔn kunben, muso ka kan k'a jija ka jolilajɔ fura (Methergin) dɔw bila a bolokɔrɔ, walima a k'a dɔn ko dɔw bɛ lajiginnimusobolo.

Jantonyerela :

Nin fura man kan ka kɛ abada ni basibɔn ma juguya ; ani fana, a man kan ka kɛ kɔnɔmaya walima tin waati (a man kan ka kɛ abada sani den ka bɔ).

1. Joli lajɔcogo bange kɔfɛ :

Ni basi bɔnta ka ca ka kɔn tonso bɔli jɛ walima tonso bɔlen kɔfɛ, a' b'aw teliya ka Oxytocin pikiri den tan kɛ muso la (pitocin, sɛben jɛ 390). Ni basi ma jɔ miniti tan ni duuru kɔnɔ, aw bɛ pikiri in den tan werɛ k'a la. Ni oxytocin t'aw bolo aw bɛ se k'a falen misoprostol la (cytotec, sɛben jɛ 391). Tonso bɔlen kɔfɛ, ni basi beka bɔn kɔsɛbɛ, aw bɛ se ka ergononine walima ergometrine d'a ma (ergotrate sɛben jɛ

390). Nga aw kana ergonojine walima ergometrine di muso ma abada ka kɔn tonso bɔli jɛ.

Kunnafoni nafama :

Sazifamu walima keneya tigilamɔgɔ minnu be musow lajigin, joli lajɔ fura caman ka kan ka sɔrɔ olu bolokɔrɔ. Muso caman be ntanya u jiginnen kɔfe k'a sababu ke basi-bɔn ye k'a sɔrɔ u tun be se ka kisi.

2. Basi-bɔn delila ka muso minnu sɔrɔ jiginni senfe, n'olu jiginna dɔrɔn, a' be joli lajɔ fura (Methergin) pikiri kelen k'u la walasa k'u kisi kɔrɔlen jɔgɔn ma. Ni joli lajɔ fura (Methergin) pikiri t'aw bolo, a' be se k'a minta toniko mugan di u ma, walima a furakise fila. Nin fura in ka di u ma lere naani o lere naani lere mugan ni naani kɔnɔ, nga o k'a sɔrɔ a jɛci be yen de !

Walasa ka muso ka basi-bɔn jugumanba kele jiginni kɔfe, jamana jɛmɔgɔ dɔw b'a jini onytocin, ergonojine walima misoprostol pikiri kelen ka ke muso bɛɛ la. Basi-bɔn jugumanba keleli kɔfe, nin fura kofɔlen ninnu be se ka musow farila bana caman wɛrɛ furake. Ni nin fura ninnu caman te sazifamu min bolo, o be se k'a taw kerɛnkerɛn basi-bɔn jugumanba tigilamɔgɔw kama.

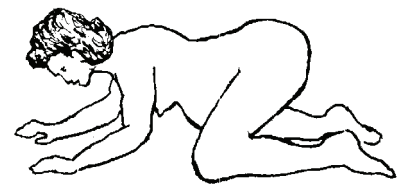
3. **Ni basi bɔnni sababu ye kɔnɔtjɛ ye,** jolijɔ fura (Methergin walima Post-Hypophyse) keli ye farati ye. Dɔgɔtɔrɔ dɔrɔn de ka kan ka nin fura in dili yamaruya. Nga, ni basi-bɔn ka jugu, a' be se ka ke i n'a fɔ a jɛfɔra cogo min ka tɛmɛ.
4. **Walasa ka basi-bɔn lajɔ kɔnɔtjɛ senfe,** (seben jɛ 281). Ni basi bɔnta ka ca k'a sɔrɔ aw yɔrɔ ka jan dɔgɔtɔrɔso la, aw be onytocin, misoprostol walima ergonojine ke a la, i n'a fɔ a jɛfɔra cogo min ka tɛmɛ.

Jantonyerela:

Ka jolilajɔ fura (Methergin walima Post-Hypophyse) ke walasa ka jiginni lateliya wali-ma ka fanga di tintɔ ma, o farati ka bon kɔsɛbɛ den ni ba fila bɛɛ ma. Nga, n'a tɛ jɛ o kɔ, dɔgɔtɔrɔ dɔrɔn de be se k'u ke. Nin fura ninnu man kan ka ke cogosi la ka kɔn jiginni jɛ.

A farati ka bon ka furaw di muso ma minnu be jiginni teliya walima ka fanga d'a ma. U be se ka ba ni den dɔla kelen faga walima u fila bɛɛ. Fura juman tɛ yen min be se ka fanga di muso ka jiginni lateliya walima k'a nɔgɔya.

Walasa muso ka fangaba sɔrɔ jiginni na, a ka kan ka balo juman dun ani ka witamini ni joli-segin fura ta a ka kɔnɔmaya kalo kɔnɔntɔn kɔnɔ. A' be dusu don a la a ka furance don denw ni nɔgɔn cɛ walasa a farikolo k'a fanga kɔrɔ sɔrɔ.(bange kɔlɔsi fɛɛrɛw lajɛ, seben jɛ 283)

Jiginni geleyaw:

Ni geleya sɔrɔla jiginni kɔnɔ, a ka fisa ka deme jini dɔgɔtɔrɔ dɔ fe joona- joona. Tɔrɔ ni geleya caman be jiginni na. Geleya minnu ka teli ka sɔrɔ, an bena kuma olu kan.

1. Ni tin be to ka wuli ka mada, ani n'a kuntaala be janya daga cilen kɔfe, kun caman b'o la :

- A be se ka ke muso sirannen don walima a dusukasilen don. O be se ka tin sumaya. A' b'a hakili sigi, k'a jɛfɔ a ye ko tin sumaya te baasi ye. A' b'a fɔ a ye a ka to ka taama-taama, ka ji min, ka dumuni ke ani sugune ke. Sin nukun munumeneni walima a mɔrɔmɔrɔli be se ka tin teliya.
- A be se ka ke den dacogo man ji. Ni dimi dara, a' be muso laje ni den m'a nasira bila. Tuma dɔw la, sazifamu be se ka den dacogo yelema dɔɔni dɔɔni kɔnɔ na. Ni dimi dara, a' be to ka den munumunu dɔɔni dɔɔni fo k'a kun jigin. Nga, a' kana ke ni fanga ye, n'o te, a be se ka denso ni tonso fara walima ka fiɛ bila barajuru la. Ni den ma se ka munumunu, a' be taa n'a ye dɔgɔtɔrɔso la.
- A be se ka ke den kungolo ka bon solo ma. O ka teli ka musow sɔrɔ minnu solo ka dɔgɔn walima minnu si ma se den sɔrɔ ye. (Muso minnu delila ka den sɔrɔ, nin man teli ka ke olu la). N'aw sɔmina ko den teka jigin, a' be taa ni ba ye dɔgɔtɔrɔso la ; barisa jiginni be se ka ke operasiyon ye(Cesarienne). Muso minnu ka surun n' u solo ka dɔgɔn ani muso denmisenniwi ka kan k'u den fɔlɔ wolo dɔgɔtɔrɔso la.
- Ni muso tun be fɔnɔ walima n'a tun te jimafen caman min, ji kodese be se k'a farikolo sɔrɔ. O be se ka tin sumaya. A' be keneyaji walima jimafen werew d'a ma a k'u min dɔɔni dɔɔni ni dimi dara. Ni den nato jɛsinnen don sanfe, a' be fɔlɔ ka bolow walima senw ye i n'a fɔ nii t'u la. O te geleyaba ye nga, a be se ka tin kuntaala de janya ani ka kɔdimi bila ba la. A ka kan ka to ka taama-taama; hali a be se ka nɔnuma. O be se ka den yelemanɔ nɔgɔya, ka dacogo numan sɔrɔ.

Ni den be na a sen kan:

Aw b'a geleya jiginni ka ke lajiginni muso walima dɔgɔtɔrɔ dɔ bolo janko ni muso kɔnɔɛ fɔlɔ don.

Ni den be na a sen kan, muso be se k'a biri k'a kunbere n'a tege fila da duguma, o be se ka jiginni nɔgɔya.

Ni den senw bɔra ka bolow balannen to, aw kana foyi ke ka jiginni karaba. Tuma dɔw la, sazifamu be se k'a dɔn ko den be na a sen kan n'a ye ba laje (seben jɛ 257), ani ka den dusukun tan-tan kan lamɛn (seben jɛ 252).

Den nali a sen kan, o be nɔɔɔya nin cogo in na:

Aw be ba lada a kɔ kan, o kɔ, lajiginnimuso ka kan k'a tege fila ko ka je, ka alikɔli jɔɔsi u la, ka sɔɔ k'a ke i n'a fɔ a be cogo min ja la :

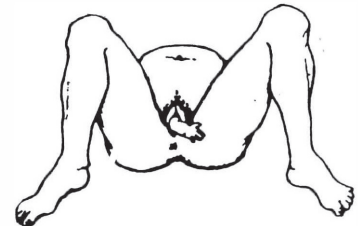
Bolo min be ba kɔɔbara fanfe, a' b'o lajigin k'a da den kere la. k'a mine ka je ka sɔɔ a ma ke ni joginni ye, aw b'aw bolokɔni kuturuba don den Kaman kɔɔ, ka jasere ni cemance bolokɔni da den kere la.	N'o kera, a be den mine a senw ma k'a kɔɔta, ka sɔɔ ka bolo filanan labɔ i n'a fɔ fɔlɔ kera cogo min.

Ni kungolo ma bɔ, a ka fisa ba dalen ka to a kɔ kan. A' be bolokɔni kelen don den da kɔɔ k'a kungolo d'a disi la, i n'a fɔ ja b'a jira cogo min na.

A' kana den sama cogosi la. Aw be se k'aw tintin ba kɔɔ kan dɔɔni ka den kungolo jɔni k'a labɔ.

Ni den bolo kelen dɔɔn bɔra:

Ni bolo kelen bɔra k'a sɔɔ lajiginnimuso te se ka den da-cogo yeɛma, dɔɔtɔɔ dɔ ka kan ka jini o nɔɔni bee la, barisa Jiginni laban be sɔn ka ke opereli ye.

4. Tuma dɔw la, barajuru be meleke den kan na k'a ja, o b'a men sira la. A' be barajuru walaka ka bɔ den kan na. N'aw ma se k'o ke, a' b'a yɔɔ dɔ siri ka sɔɔ k'a tige ni sizo sanuman ye.

5. Ni nɔɔ be den da n'a nu kɔɔ:

Daga cilen kɔ, n'aw ye ji nɔɔ finman ye, o be sɔɔ den sɔɔji ye (a bo fɔlɔ) min be se ka geɛya lase den ma. N'a ye nin nɔɔ fen o fen sama ka taa a kɔɔ, o be se k'a faga. Kabi-ni den kun be bɔ, a' b'a fɔ ba ye a kana a tɔntɔn tuguni nga, a k'a ninakili teliya jɔɔn kɔ. Sani den ka ninakili damine, a' be nɔɔ sama ka bɔ a da n'a nu kɔɔ. Hali n'a kɔnna ka ninakili, a' b'aw jija ka nɔɔ bee sama ka bɔ a da n'a nu kɔɔ.

Filani kɔɔ:

N'aw sigara ko kɔɔbara ye filani kɔɔ ye (barisa kɔɔbara ka bon a kalo hake ma (a' ye seben je 363 laje);ba beka girinya, walima a' hakili la aw beka maga kungolo fila la ba kɔɔ dogi-dogili senfe), a ka fisa muso ka taa kɔɔmaya lajeli ke dɔɔtɔɔso la. Ni lajeli y'a jira ko filani kɔɔ don, muso ka kan ka gere dɔɔtɔɔso dɔ la kabini kɔɔbara kalo wɔlɔnfila. A ka c'a la a ka jiginni be se ka ke san'a waati yere ce.

Taamasijne minnu be filani kɔɔ kofɔ :

- kɔɔbara be kɔn ka bonya k'a danteme kerengerennanya la kalo labanw kɔɔ. (seben je 251)
- Ni muso balala ka girinya walima a be to ka tɔɔɔ misenniwi sɔɔ (sɔɔmadafe bana misenniwi, kɔdimi, sen tɔnni ani ninakili degun) n'olu ka jugu, a' be t'a laje ni filani kɔɔ te.
- Lajeli senfe, n'aw ye fen kumbaba saba jatemine, (kungolo ni bobara) kɔɔbara la, o ka teli ka ke filani kɔɔ ye.
- Tuma dɔw la, a' be se ka dusukun tan-tan kan werew men minnu ni ba ta te kelen ye nga, u lamenni ka gelen.

Kalo labanw na, ni muso y'a lafiye kɔsebe, ka baara kologelenw dabila, filaniw tena kɔn ka bange a waati kofɔlen je.

A ka c'a la filaniw ka dɔgɔn u bange waati, o kama u ka kan ni ladon kopuman ye. Mɔgɔw b'a fɔ ko filaniw be ko dɔn, o te tiye kuma ye.

Ni muso joginna jiginni senfe:

Ni muso joginna jiginni senfe, aw be dɔgɔtɔɔ dɔ weele walima lajiginnimus min be se ka joginda kala.

Jiginni waati, den bɔda ka kan ka dayele kɔsebe. Tuma dɔw la, muso jogin ka di n'a kɔɔɔne fɔɔ don. Ni jiginni baaraw kera u kecogo juman na, o be se ka joginni bali :

- Muso man kan k'a tɔntɔn ni den kungolo bɔra, o b'a to den nasira be bonya a yere ma. Ka ninakili teliya jɔgɔn kɔ, o ka fisa ni tɔntɔni ye o waati la.
- Ni den nasira beka ye, dɔgɔtɔɔ muso be se k'a bolo kelen ke den nasira yeleti nɔgɔya, ka kelen dɔ in ke ka den kungolo mine ka je walasa a kana bala ka bɔ i n'a fɔ tan :
 - A' be se ka fere werew ke ka den nasira yeleti nɔgɔya i n'a fɔ ka tulu mu a la walima ka fini dɔ su jikalan na k'o d'a kan.
 - Ni muso joginna, a' be mɔgɔ bila k'a kala min b'a baara jedɔn tonso bɔlen kɔ.(seben je 86 ni 381).

Denyereni ladoncogo :

Denyereni tangacogo tetanɔsi ma : A ka fisa kɔsebe ka den barajuru tige ni fen sanuman dɔ ye. O tigeɔda man kan ka janya kɔɔbara la ni santimetiri fila ye. A' Kan'a to jolida ka jigi walima ka nɔgɔ, n'o kera, a be keneya joona. O de kama a man kan ka siri ni bandi ye. (Seben je 380 laje). Nga, n'aw ma je a sirili kɔ, a' b'a siri k'a yoba (seben je 184 ni 263).

Ni ba bolo ma ci kɔɔmaya waati la, tetanɔsi serɔmu ka kan ka ke den na a bange don.

New :

Walasa ka denyereni tanga jedimiw ma, a' be furaji walima jedimi tuluni ke a new la (i n'a fɔ nitrate d'argent 1% walima terramycine, walima erythromycin 0,5% ka se 1% ma jiginni kɔfe lere fila fɔɔ kɔɔ (seben je 221 ni 378). O be se ka den tanga fiyenbana ma n'o y'a sɔɔ sopisi tun b'a fa la walima a ba (seben je 341 ni 546). Ni den banga dɔɔn, o fura be ke a je na o yɔɔni be.

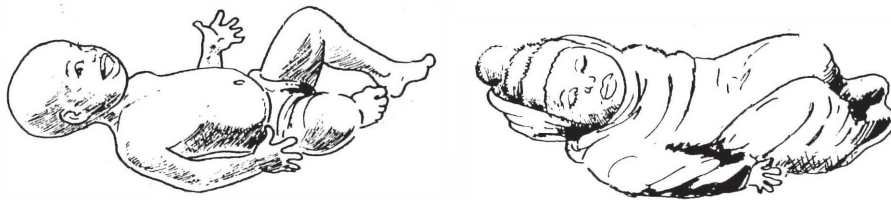
A' be fini girinman don den na, nga a' kan'a to funteni ka bonya a ma kojugu. Nene waati, a' be nene minefiniw don den na, nga funteni waati walima ni farigan be den na, a' b'a lankolon bila.

Denba funteni ka ji den ma, o de la den ka kan ka d'a ba naga k den sebaliw walima minnu ka dɔgɔn. A' be kunafoni kalan den sebaliw ni den dɔgɔmaniw kan seben ɲe 405 la.

Saniya : Walasa ka den tanga bana caman ma :

Ladilikan minnu fɔra a' ye saniya kan gafe sigida 22 na, seben ɲe 444 kɔnɔ, a' ka kan k'olu bato. Ni den barajuru keneyara, a' be se k'a ko ji wɔlɔkɔlen na ani koli safine ye parifen te min na.

Ni dimɔgɔ ni soso ka ca, a' be sange fitini walima fini fegemani biri den kun na.

- A' ka kan k'aw janto den ka finiw falenni na tuma bɛɛ n'a ye sugune ke u la walima n'a fari be bilen. O la, a' b'a lankolon bila walasa fiɲe k'a sɔrɔ ka ɲe (seben ɲe 215).
- Mimi, mura, sɔgɔsɔgɔniɲe walima joli be mɔgɔ min na, o tigi man kan ka den ta walima ka maga a la barisa bana ninnu be se ka yeɓema den fe.
- A' be den yɔrɔ janya gɔngɔnma yɔrɔ ni sisi la.

Denyereni Balocogo :

A' ye nin gafe in sigida tannan kalan denyereni balocogo kan (gafe ɲe 183 laɲe).

An b'a fɔ ka geɓeya ko sinji ɲɔgɔn te den ka dumuniw na. Den minnu balola sinji geregere la, olu ka keneya sabilen don wa u mɔ ka di ka teme denw kan minnu balola misinɔnɔ na. Minnu balola sinji la, olu sata hake ka dɔgɔn k'a sababu ke kun damadamaw ye, i n'a fɔ:

- Sinji kecogo ka ɲi wa a ye balo dafalen ye ka teme misinɔnɔ kan (misinɔnɔ jima fara a muguma bɛɛ kan).
- Banakise te sinji la wa a te den bana.
- Sinji kalaya cogo bere bennen don den farikolo ma.
- Sinji be den tanga bana dɔw ma i n'a fɔ ɲɔni.

Ni muso jiginna dɔrɔn, a ka kan ka sin di den ma. Muso jiginnen kura, ji bere te jigina sin na. O te baasi ye. A ka kan ka sin di den ma lere fila o lere fila. Den ka sin min b'a to ji ka jigina sin na. Ni den ka kene, a beka fari sɔrɔ ani n'a be sugune ni banakɔtaa ke ka caya, o b'a jira ko ji jiginna sin na kɔsebe.

Ni ji be sin na tuma bɛɛ, den ka kan ka balo sinji dɔrɔn na fo ka se kalo naani ma wali-ma kalo wɔrɔ. Kalo naani kɔfe, dumuni suguya werew be se ka fara sinji kan, nga a' b'u falen-falen. Misali la, sin kɔfe, sogo naji be se ka di den ma, shefan, jege kene naji, nakɔfen tobilen ani kini dɔni. Aw ka kan ka nin fen bɛɛ laben ka ɲe sani a' k'u di den ma. Nɔnɔmugu walima tigamugu be se ka ke ɲɔ-mɔni na walima malo-mɔni.(a' ye seben ɲe 186 laɲe).

Walasa ji ka jigin sin na, ba ka kan ka dumuni ke k'a fa tuma bee, ka kɔkɔ ni kɔkɔma dumuniw dun, ka jimafenw min. A ka kan ka sunɔgɔ kɔsebe w'a ma kan ka segen kojugu walima ka dimi.

A ka kan ka sin di den ma tuma caman barisa o be ji jigin sin na. Sidabana be muso minnu na, ni dumuni nafama were b'u bolo ka di denw ma, u man kan ka sin di den ma n'a ye kalo tan ni fila sɔɔ.

Ni sababu do ye den bali ka sin min, ba ka kan ka sin bisi k'a bon o waati la walasa a kana ja.

Sani ji ka jigin sin na, ba ka kan ka ji wɔkɔ, ka sukaro kise 2 k'a la walima kutuni je 2, k'o di den ma. O kun ye kɔngɔ kana den tɔɔ.

Ba be se ka fen minnu ke walasa ji ka jigin sin na:

- A ka kan ka jimafen caman min;
- A ka kan ka dumuni nafamaw dun, kerengerennnya la kalisiyomuma dumuniw(kɔkɔmafenw) ani farisogojɔli dumuniw(seben je 110);
- A ka kan ka sunɔgɔ, a kana baara kologelenw ke walima a kana sɔn a dusu ka kasi;
- A ka kan ka sin di den ma lere fila o lere fila.

Denyereni ka banaw :

An k'an yere kolɔsi furaw la !

Fura caman be yen minnu man ni denyereni ma. O la, n'aw bena fura o fura di den ma, a' b'aw jija k'a jira dɔgɔtɔɔ do la fɔlɔ. Fura dɔw, i n'a fɔ Chloramphenicol ni Bactrim man kan ka di den ma ni dɔgɔtɔɔ ka yamaruya te ; Ampicilline de ka ni. Chloramphenicol man ni denyereniw ma, kerengerennnya la den sebaliw walima minnu girinya te kilo fila bɔ.

A ka ni ka fura di denyereni ma tuma dɔw la. Misali, cotrimopazole dili ka ni denyereniw ma sidabana be minnu ba la barisa a b'u tanga bana in ma (seben je 358).

A ka fisa ka jateminε ke den ka bana ko la, ani k'a furake joona.

Bana minnu be men baliku la san'a k'a faga, olu be se ka denyereni faga waati kunkuruni kɔɔ.

Denyereni be bange ni bana ni fiye minnu ye (seben je 316) :

Nin tɔɔɔw be se ka den sɔɔ k'a to ba debe la walima jiginni senfe. Ni den banga dɔɔɔn, a' b'a fan bee laje ni fiye t'a yɔɔ do la. Ni nin taamasije do b'a la :

- N'a ma ninakili a bange yɔɔ la ;
- N'a dusukun tan-tani ma se ka dɔn, walima n'a dusukun tan-tanko hake te sije keme bɔ miniti kɔɔ ;
- N'a fari bee kera jeman falasa ye, bulama walima neremuguma a kelen kɔ ka ninakili damine ;
- N'a sen n'a bolow kolo fagalen don; n'a t'u lamaga hali n'aw y'a jɔmɔti ;
- N'a ninakili be fereke miniti tan ni duuru a bangeren kɔ,

O b'a jira ko a ka keneya ma dafa. A' be taa n'a ye dɔgɔtɔɔso la. A be se ka ke fiye

bilala kunseme na jiginni waati. Bana were te se ka nin fiye ninnu lase den ma cogosi la fo n'a sɔɔla den menna sira la (lere 12) daga cilen kɔfe. A ka c'a la fura minnu b'an bolokɔɔ, olu te se k'a furake. O la, a' be den to funteni na min t'a degun (seben ne 270). Ni denyerɛni be fɔɔɔ, joli b'a banakɔtaa la, walima ni jolimisenni ka ca a fari la, o b'a jira ko a farikolo mako be vitamin K la (seben ne 392).

Ni den ma negene ke walima banakɔtaa, a bangeren tile fila folɔ, a' be se n'a ye dɔgɔɔɔɔ ma.

Denyerɛni ka bana minnu be mɔgɔ jɔɔ, olu taamasijɛw file:

- Ni ne be bɔ den bara la walima kasa goman, o ye tetanɔsi taamasijɛ ye. (a' ye seben ne 273 laje). A' b'a bara jigin ni alikɔli ye, o kɔ, a' b'a dayelelen to fiye na. Ni bara lamini kalayara, k'a bilɛn, a' b'a furake ni ampicilline ye (seben ne 352), walima penicilline ni streptomycine (seben ne 353).
- Den bangeren tile 15 folɔ kɔɔ, n'a be kasi kojugu ani ka ban sin na, o fana ye tetanɔsi taamasijɛ ye walima bana jugu were. O la, a' ka kan ka taa n'a ye dɔgɔɔɔɔ la joona.
- Ni den fari ka kalan kɔsebe fo ka teme degere 40 kan, o te taamasijɛ puman ye. N'o kera, a' be fini bee bɔ a la, ka sɔɔ ka fini were su ji la k'a fari jɔɔsi n'o ye. A' be se k'a ko ni ji wɔlɔkɔlen ye ani ka aspirini dɔ d'a ma. (A' b'aw janto den ka fura tata hake la).
- A' be den fari kalaya kun jepini k'o dɔn ni banamisen dɔ t'a la. N'o don, a' be Ampicilline (Ampicilline) di a ma walima kulorokini. A' b'a jatemiɛ ni jikodese t'a fari la. Ni den fari sumalen don kojugu, o fana be se ka ke farigan taamasijɛ ye (banamisenw).
- Jalibana (dɔw b'a weele kɔɔɔnama) : Ni den fari ka kalan, a' be feere ke a fari ka sumaya i n'a fɔ a jefɔra cogo min ka teme. A' be taa n'a ye dɔgɔɔɔɔ la joona. (a' ye seben ne 559 laje). A' b'a jatemiɛ ni jikodese t'a fari la. Ni den be to ka ja kabini a bange don, o b'a jira ko fiye bilala a kunseme na jiginni senfe. Bangeri kɔfe ka men, ni den be to ka ja, a' b'a jatemiɛ ni tetanɔsibana t'a la (seben ne 192) walima kanjabana (seben ne 185).
- N'aw y'a ye ko den ka bana ka jugu, a b'a kun jan (a' ye seben ne 278 laje), o be se ka ke kanjabana taamasijɛ ye walima tetanɔsi (seben ne 273). O la, a' ka kan k'aw teliya ka taa n'a ye dɔgɔɔɔɔ la joona joona.
- Mura ni banamisenw : Mura ka teli ka denyerɛni mine, nga o te jɔɔnako ye. A be keneya a yere ma. Ni farigan be den na, a te sɔn dumuni na, a te sunɔgɔ ka ne walima a ninakili ka teli ni sijɛ 40 ye miniti kelen kɔɔ, o b'a jira ko bana juguman dɔ b'a la. O la, a' be taa n'a ye dɔgɔɔɔɔ la.
- Girinya : Ni fen teka fara den girinya kan dɔgɔkɔn 2 fo ka se dɔgɔkɔn 3 ma a bangeren kɔfe, a' be taa n'a ye dɔgɔɔɔɔ la. Dɔɔni be bɔ den caman girinya la u bangeren tile folɔw la. O te baasi ye. Dɔgɔkɔn folɔ kɔfe, garamu 200 jɔgɔn be fara den keneman bee girinya kan dɔgɔkɔn o dɔgɔkɔn. Dɔgɔkɔn fila be dafa waati min, den keneman bee ka kan k'a bange don girinya jɔgɔn sɔɔ. Ni fen teka fara a girinya kan walima dɔ de beka bɔ a la, o b'a jira ko den man kene. O la, ba ka kan k'a yere jininka ni den tun ka kene a bange waati la ani n'a tun be sin min ka je. A' be den laje ni bana werew taamasijɛw b'a la. N'aw te bana kun dɔn, ani fana n'aw te se k'u furake, a' be taa ni den ye dɔgɔɔɔɔ la.

5.Ƒɔɔɔ.

Den sin mintɔ mana fiɲe sama, a be girinti fo sinjikuru be bɔ tuma dɔw la. O te bana ye. Ni den tilala sin min na, ba ka kan k'a da a kamankun na, k'a gosi-gosi a kɔ la dɔɔni dɔɔni walasa fiɲe min taara a kɔɔ sin mintɔ la, a ka girinti k'o labɔ. A kecogo juman file nin ye ja la.

Sin-min kɔfe, ni den be Ƒɔɔɔ aw kelen k'a lada, a' be to k'a lasigi ka waati ke sin min o min.

Ni den ka Ƒɔɔɔ ka jugu, a farikolo ji be dɔgɔya, a be fasa, o b'a jira k'a man kene. Ni kɔɔboli fana be den na, o b'a jira ko kɔɔnabana dɔ b'a la. (seben ɲe 157). Jolilabanaw (seben ɲe nataw laje), kanjabana (seben ɲe 185) ani bana werew be se ka den bila Ƒɔɔɔ na.

Ni den Ƒɔɔɔ ɲe ye neremuguma ye walima binkenema, o b'a jira ko kɔɔnabana b'a la (seben ɲe 94), kerengerennena la n'a kɔɔ tɔnnen don walima n'a te banakɔta sɔɔ. N'a b'o cogo la, a' be taa n'a ye dɔgɔɔɔso la.

6.Ni den te sin min ka ɲe walima n'a banna sin na ka teme lere 4 kan, o te taamasije juman ye; janko n'a fari fagalen don a kan, k'a ke i n'a fɔ a man kene : a be kasi walima a masumalen don ka teme a kecogo kɔɔ kan. Bana caman be nin taamasije ninnu ke den na, nga kun minnu dɔnnen don kɔsebe n'u ka jugu den bangeren dɔgɔkun fila fɔɔ kɔɔ, olu be sɔɔ joli la (seben ɲe fila nataw laje) ani fana u be se ka ke tetanɔsi taamasije ye (seben ɲe 182).

Sin-min kɔfe, a' ye fere ke den ka girinti.

Ni denyerani banna sin na, a bangeren tile fila fo ka se tile duuru ma, o b'a jira ko jolilabana dɔ b'a la.

Ni denyerani banna sin na, a bangeren tile duuru fo ka se tile tan ni duuru ma, o b'a jira ko tetanɔsibana be se ka sɔɔ a la.

Ni den te sin min ka ɲe walima a be i n'a fɔ a man kene, a' y'a fari fan bee laje ka ɲe, i n'a fɔ a ɲefɔra cogo min na sigida sabanan kɔɔ. A' b'aw jija ka nin taamasije ninnu jatemin :

- A' y'a laje n'a ninakili degunnen te. N'a nu bɔɔɔɔɔɔɔɔ don, a' b'a sama n'aw da ye i n'a fɔ a jiralen don cogo min na seben ɲe 164 na. N'a ninakili ka teli (sije biduuru walima a ka ca n'o ye miniti kelen kɔɔ), n'a fari ɲe yelemana, n'a ninakili be fereke, ani n'a ninakilitɔ galakakolo be to ka don ka bɔ, ninnu b'a jira ko sin-kɔɔ-keredimi b'a la (pneumonie ; seben ɲe 171).
- Sin-kɔɔ-keredimi (pneumonie) be denyerani minnu na, olu te sɔgɔsɔgɔ tuma dɔw la ; taamasije minnu fɔra Sin-kɔɔ-keredimi (pneumonie) kan, olu si te ye den na. N'aw sɔmina ko Sin-kɔɔ-keredimi (pneumonie) be den na, a' b'a furake i n'a fɔ jolilabanaw be furake cogo min na(A' ye seben ɲe nataw laje).
- A' be den fari laje, n'a dawolo n'a ɲeda ɲe yelemana, o b'a jira ko Sin-kɔɔ-keredimi (pneumonie) b'a la,(fiɲe be sɔɔ a sɔn na walima a bangerani bana were ye). Ni den ɲeda n'a ɲekisew kera neremuguma ye a bangeren tile duuru fɔɔ kɔɔ, o b'a jira ko bana ka jugu. O la, a' be taa n'a ye dɔgɔɔɔso la. Ni den fari kera neremuguma ye a bangeren tile duuru fɔɔ, a ka c'a la o te baasi ye. N'a be nin cogo la, ba ka kan ka sin bisi k'a di den ma ni kutu ye. A' be fini bee bɔ den na, ka bila yɔɔ la, yelen b'a sɔɔ yɔɔ min kɔsebe(A' kana a bila tile la).
- A' be maga den ɲuna na k'a laje(A' ye seben ɲe 9 laje):

jija ka farikolo jikodese taamasijne werew ninin (A' ye seben ne 151 laje) ani kanjabana fana taamasijne werew (A' ye seben ne 185 laje).

- A' be den kecogo jatemine (a tulonkecogo n'a nekun). Ni den be to ka ja, ani ka serekesereke, o be se ka ke tetanosi ni kanjabana taamasijne ye walima a be se ka ke fiye ye kunseme sorɔ jiginni senfe. N'aw magara den na walima a' y'a yelema, a fasa bee be wuli ka jo.O be se ka ke tetanosibana ye. A' b'a laje n'a da be se ka waga walima n'a kunbere be se ka kuru (seben ne 183).
- Ni den b'a serekesereke, a neje be tige, a ka c'a la, tetanosibana t'a la. Nin jali suguyaw be sorɔ kanjabana de fe, nga farikolo jikodese ani farigan jugumanba de y'a saba-bubaw ye. A' be se ka den kun don a kunberew ni jɔɔn ce wa ? Ni den jalen don nin keli ma walima n'a be kasi dimi bolo, o be se ka ke kanjabana ye (a' ye seben ne 185 laje).
- A' be jolilabanaw (Septicémie) taamasijnew jatemine.

Denyereniw farikolo te se ka bana misenniw kele ka ne. Ni banakise donna den joli la farikolo fe walima a barajuru jiginni waati, a be jensen a fari fan bee la. Nin bana in be don den na a bangeren tile folo walima tile filanan.

Jolilabana taamasijnew :

Danfara be denyereniw ka bana misenni ni den korɔbaw ta ce. A ka c'a la, denyereniw ka bana caman ye jolilabana de ye.

Taamasijne minnu ka teli ka ye, olu de file :

- Den te sin min ka ne;
- A nena sunɔgo te ban;
- A fari be je (jolidese) ;
- A be fɔɔnɔ walima a kɔnɔ be boli ;
- A fari be kalaya walima a be sumaya kojugu (fo ka jigin degere 35 duguma) ;
- A kɔnɔ be tɔn;
- A farikolo ne be ke nere ye(sayi);
- A be ja;
- A fari ne be yelema.

Ni nin taamasijne ninnu dola kelen yera den na, o sababu te jolila bana ye nga n'u caman ye jɔɔn sorɔ den na, o be se ke jolilabana ye.

Denyereni fari te kalaya a ka bana bee la. A fari be se ka kalaya, ka sumaya walima ka to a cogo la.

N'aw sɔmina ko jolilabana be denyereni na, a furakecogo file:

- A' be den pese folo k'a girinya don. O ko, kilogaramu o kilogaramu, a' be anpisilini miligaramu 50 pikiri ke ka ben o ma sijne fila tile kɔnɔ ni den si te dogokun kelen bo,walima sijne saba tile kɔnɔ ni den si temena dogokun kelen kan. N'aw te se nin jate ke cogo la, a' be anpisilini miligaramu 150 k'a la.
- Kilo o kilo, a' be zantamisini (gentamicine) miligaramu ke den na sijne kelen dɔɔn tile kɔnɔ. N'aw te se nin jate kecogo la, a' be zantamisini (gentamicine) miligaramu 15 ke denw na minnu si te dogokun kelen bo, nga n'u si ka ca ni dogokun kelen ye, a' be miligaramu 20 k'u la.

- A' b'a laje ni ji kodese te den fari la. N'aw y'a soro o b'a la, a' be sinji bisi k'o d'a ma kutu la ani keneyaji fana (A' ye seben je 152 laje).
- A' kana dan ninnu doron ma, a' be taa n'a ye dogotorsoro la.

Denyereni ka banaw don man di. A ka c'a la, a fari te kalaya. A' kana sigi n'a ye, a' be taa n'a ye dogotorsoro la. N'aw ma se ka dogotorsoro soro, a' b'a furake ni anpisilini ni zantamisini ye i n'a fo a jefora cogo min ka teme. Anpisilini ye denw ka fura pumanba ye, farati t'a la wa a jyororo ka bon farikolo banakise fagali la.

Denba ka keneya Jiginni kofe:

I n'a fo an y'a jefo cogo min na sigida tannan na, jiginni kofe, muso be se ka dumuni sugu bee dun, kerengerenya la : kono, foromazi, she, shefan, sogo, jiriden ni nakofenw. Ni sho doron de b'aw bolo, a ka kan k'o dun dumuni bee la. Nono ni nonoma fenw minnu be ji jigin ba sin na, a ka kan k'olu fana dun. A ka kan ka ji walima jimafen caman min ka caya ka teme a korolen kan. Balocogo puman be jiba jigin denba sin na.

Waajibi don denba k'a yere saniya jiginni don folow la. Don folow la, a be se k'a fari jossi ni fini jiginen do ye. Saniya te tororo foyi lase mago ma. Muso min mana tile mugan ke kobaliya la, o n'a a den bee be se ka bana soro. Sani basi ka jo pewu, a be se k'a ko ka soro a ma don ji la.

Tile dama do walima dogokun dama do (tile binaani jogon) jiginni kofe, muso ka kan :

- Ka dumuni sugu bee dun;
- Ani ka to k'a ko.

Jiginni kofe banaw:

Jiginni kofe, bana caman sababu ye lajiginnimus ka saniya baliya ye i n'a fo k'a bolokoni korolen don musoya kono.

Jibaatobanaw taamasijew :

yereyereliw, farigan, kungolodimi walima kodimiw ; tuma dow la, konodimi ani jinogo kasa goman boli.

Jibaatobanaw furakecogo :

Fura saba be ke ka jibaatobana furake : anpisilini pilikiri be ke siye fila. Folo ye pikiri garamu 2 ye, filanan ye garamu 1 ye siye naani tile kono. Ani fana, aw be zantamisini (gentamicine) pikiri k'a la siye fila. Folo, a' be miligaramu 80 ke a la. O ko, a' be miligaramu 60 ke a la siye saba tile kono. Fura sabanan ye metronidazole (metronidazole) ye. A' b'o miligaramu 500 d'a ma siye saba tile kono. A' be teme ni nin fura ninnu dili ye fo ka se tile fila ma farigan bannen kofe.

A' be banakise faga fura di jibaato ma (penisilini 500 000 kise kelen siye naani tile kono walima a pikiri 1 000 000 keko kelen lere tan ni fila o lere tan ni fila). A' be se ka banakise faga fura werew di a ma i n'a fo anpisilini.

Jiginni kofe, ni muso ka banaw ma ban joona, a' be taa n'a ye dogotorsoro la sani a ka juguya.

Sindimi (joli, kurumisenniw) : ka sin di den ma ani k'i janto sinbara la.

Denba k'a janto a sinbara la, o ka fisa a n'a den bee ka keneya ma. Ni den banga yaroni min, a ka d'a ye ka sin min walima k'a nemu daron, o de la, sin ka kan ka d'a ma. A ka d'a ye fana a ka ke mago do tege kono. A' be den deme a ka sin sama, o be sinjisira dayele ani ka tonso boli teliya. Sinji folo dulen don, ani fana a je ye noremuguma ye. Denyereni mako be fen o fen na k'a tanga banaw ma, o bee be soro sinji folo la. Witamini caman fana b'a la. Sinji folo ka ni den ma kosebe kosebe,

O la, a' b'a jija cogo bee la ka sin di den ma joona a bangeren ko.

A' b'a ke cogo bee la ka den bila ba sin na teliya la.

Ni den man kene, a te se ka sin min kosebe. A ka fisa ba ka sin caman bisi a bolo la k'a di den ma.

Sin bisicogo bolo la :

A' b'aw tege don sin koro ka bolokoni kuturuba d'a kan k'o ke k'a bisi ka jigin nukun yan fan fe.

A ka c'a la, ji min be soro sin na, o be den bo. Ni den ye o min k'o ja, ji were be jigin a la. Ni den m'a min k'a ja, ji caman te jigin a la. Bana mana den bali ka sin min tile dama do kofe, ba sin be ja. O de kama, ni den seginna k'a be sin min kofe, a tena ji bere soro a la min b'a bo.

Ni den banna sin na, walasa sin kana fa ka teme, a' ka kan k'a bisi. N'o te, a mana fa kojugu, o be na ni sindimi ye ka laban ka sinji yelama ka ke ne ye. Ni sin fara kojugu, a minni be geleya den fana ma.

Ni sin samani ka gelen den bolo, a' b'a bisi k'a d'a ma ni kutu ye walima k'a toni-toni a da kono.

Ni muso b'a yere koli matarafa, o b'a ke sin saniyalen be to. O la, kun t'a la ka sin ko tuma bee ni den ben'a min. A' kana sin ko ni safine ye. Safine be sin nukun perenperen ka joli misenniw bila a la.

Sin nukun perenperenni walima joli misenniw :

Sin joli misenniw n'a perenperenni be soro ni den sin minto be sinnukun daron sama.

Sin jolimisenniw furakecogo :

Denba kana sin dili dabila den ma hali ni sin samani be digi a la.

Walasa ka jolimisenniw bali ka bo sin na, den sin minto ka kan ka sin mine n'a da ye ka je. A' kana sin sama ka bo den fabali da. A' be sin kelen di den ma folo, n'a y'o min k'o ja, a' be tokelen do in fana d'a ma.

Ni joli be sin kelen daron de la, joli te min na, a' be folo k'o d'a ma, o ko, a' be jolima in d'a ma. Ni den tilala sin min na, a' be sindimito in bisi k'o kono mu sin nukun na. O be jolimisenniw keneya. A' b'a to fiye k'a ja folo san'aw k'a datugu. Ni joli walima ne caman be bo sinnukun na, a' be to k'a bisi k'a kono bo fo ka se a keneyali ma.

Sindimi:

Sindimi sababu be se ka ke sinnukun jolimisenniw ye walima n'a fara kojugu k'a geleya. Ni den be sin min ka caya, ba fana be jimafen caman min ani k'a da k'a lafiye, a c'a la,

dimi be ban pewu tile kelen walima tile fila. Banakise fagalan ke kun te sindimi na, nga a' be nin kunnafoni nokanta kalan.

Sindimi juguman : Sin nukunna jolimisenniwa be se ka laban sindimi juguman ma fo ka se ne tali ma.

Taamasijew :

- Sin fan do be funu k'a bilen. A be kalaya fana ka mago dimi;
- Farigan ni nene;
- Genegene be sigi kama koru; tuma dow a be funu ka dimi k'a la.
- Funu be ci k'a ne bo tuma dow la. A ka teli ka ke sin-di dogokun folo walima a kalo folo la (seben ne 184)

A furakecogo:

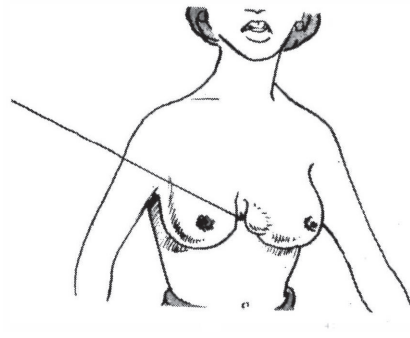
- Bana te sin min na, a' be teme n'o dili ye den ma.
- A' be to k'aw lafiye ka ne ani ka jimafen caman min.
- Sin min b'aw dimi, a' b'o nono sama k'o bon.
- Walasa ka dimi mada, a' be fini do su ji suma na (gilasiji) k'o d'a kan. Ani fana, a' be dimimada furaw ta i n'a fo asipirini.
- A' be banakise faga fura numanw ta sindimi na, i n'a fo sipiramisini (spiramycine), garamu 2 ka se garamu 3 ma tile konu. Misali la, Rowamisini (rojamycine) 500, kise 2 sogoma, kise 2 wula fe.
- A' be asetaminofeni ta (acetamyniphen) ka dimi mada (seben ne 379).
- A' be banakise fagalan ta ; dikulozasilini (diclopacillin) tali magon te banakise fagalanw na (seben ne 350). A' b'o kise miligaramu 500 ta siye naani tile konu fo ka se tile wolonfila ma. Eritromisini (erythromycin seben ne 354) walima kotirimozazoli (cotrimozazole seben ne 357) fana be se ka ta.
- Ni den beka sindimito min, a' b'o bisi doni doni ka d'a ma.
- Nin fura ninnu bee kelen kofe, ni fen ma bo dimi na, a' be se ka taa dogotoro do segere.

Sindimi kunbencogo :

- A' y'a to sinbara fila ni tege fila saniyalen ka ke tuma bee.
 - Sin dili kofe den ma, a' ka kan ka sin nukun ko ni ji sanuman ye (ji wolokolen kanunen don). Ni sinbaraw jara, a' be tulu doni mu u nukun na (tobili ke tulu do).
- A' b'aw janto sin nukun na, a kana perenperen i n'a fo a jefora cogo min ka teme. A' kana son fana sin ka fa k'a damateme.
- Muso min be sin di den ma, ni kuru b'o sin konu, a b'a dimi ani fana a be kalaya, o be se ka ke sindimi juguman ye (ne be don min na). Ni dimi t'a la, a be se ka ke kanseri ye walima kisi(banakise dagayoro).

Muso ka kanseribana:

Kuru misen be muso caman sin kɔnɔ. O kuru bonya n'a cogoya be yeɛma, a be magaya fana muso ka kalolabɔ waati. Tuma dɔw la, n'o kuru ma ci, a be se ka ke sinna kanseri taamasijɛ ye. Kanseri furakɛcogo puman be bɔ a taamasijɛ fɔlɔw dɔnni n'a furakeli la jona. A ka c'a la, opereli de y'a fura ye.

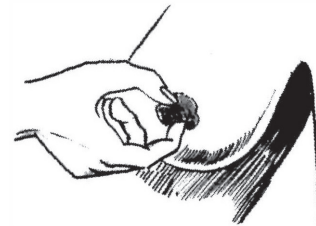

Sinna kanseri taamasijɛw :

- Kuru fitini dɔ be ke sinbara kɔnɔ (a' be ja in lajɛ).
- kuruni be to ka bonya dɔnni dɔnni.
- Kuru fitiniw ni wo-woniw be se ka ke sin na, i n'a fɔ lenburuba fara be cogo min na.
- Waati dɔw la, genɛgenɛ be bɔ kama kɔrɔ.
- A damine na, dimi tɛ ke sin na wa a tɛ kalaya. Nga kɔfɛ, dimi be wuli (Ni muso sin be kalaya ani n'a b'a dimi, o be se ka ke sindimi juguman taamasijɛ ye walima sin-nabana wɛrɛ. (a' be sɛbɛn jɛ 387 lajɛ).
- Ji salasala be se ka bɔ sin na.

Muso be se k'a yɛrɛ sin lajɛ cogodi (k'a bana dɔn) :

Muso bɛɛ ka kan k'a yɛrɛ sinbara lajɛcogo dɔn walasa ka jatɛminɛ ke kanseri taamasijɛw na. A ka kan k'a sin lajɛ sijɛ kelen kalo o kalo a ka koli tɛmɛnɛn kɔfɛ ni tile tan ye.

- Muso ka kan ka sinw lajɛ dugare la, k'a jatɛminɛ kɔsɛbɛ ni kelen ka bon ni kelen ye. A' b'a lajɛ ni nin taamasijɛ fɔlɛn dɔ be sin na.
- A' b'aw da aw kɔ kan kunkɔrɔdɔnnan dɔ kan walima dara kurulen dɔ. A' be sɔrɔ k'aw sinbara dogi-dogi ani k'a nukun mɔrɔmɔrɔ n'aw bolokɔniw ye. A' b'a damine sinnu-kun na ka taa aw kama kɔrɔ.
- kɔfɛ, a' b'aw sinw bisi ka lajɛ ni joli walima nɛ be bɔ u la.
- N'aw ye kuru kɔlɔsi a' sinw kɔnɔ walima taamasijɛ wɛrɛ min cogo m'aw diya, a' be taa a sɛgɛsɛgɛ dɔgɔtɔrɔso la. A dɔw la, nin kuru suguya ninnu bɛɛ tɛ kanseri taamasijɛ ye nga a ka fisa k'u sidɔn jona.

Kɔnɔbarala Kanseri taamasijɛw:

Kuru caman sababu ye den bonya cogo ye kɔnɔbara la. kuru minnu be bana kofɔ, olu sababu be se ka ke fɛn caman ye, i n'a fɔ :

- Tuma dɔw la, kisi (banakise dagayɔrɔ) walima jiforoko denso kɔnɔ.
- A be se ka ke den dalen tɛ denso kɔnɔ.
- A be se ka ke kanseri ye.

Dimi bɛrɛ tɛ nin fɛn saba si damine na nga a dimi be juguya kɔfɛ. U bɛɛ ka kan ka furakɛ dɔgɔtɔrɔso la ani a ka c'a la, u caman be laban opereli ma. N'aw ye kuru ye aw la dɔ beka fara min bonya kan dɔnni dɔnni, a' be taa dɔgɔtɔrɔso la.

Wolonugula kanseri:

Kanseri be se ka ye wolonugu la, denso walima yɔrɔ wɛrɛ. A ka teli ka musow sɔrɔ minnu si temena san 40 kan.

A taamasijɛ fɔlɔ ye joli-dese walima koli banbali ye min ma sidɔn (min tɛ se ka jɛfɔ). O temenen kɔ, a' bɛna bɔ kuru dɔ kalama kɔnɔbara la dimi be min na.

Wolonugula kanseri daminetɔ segesegɛcogo dɔ be yen min be weele ko Pap Smear (Papanicolaou). Ni nin segesegɛli be se ka ke a' ka sigida la, muso fen o fen si be san mugan bɔ, olu bɛɛ ka kan k'a ke sijɛ kelen san kɔnɔ. Fɛɛrɛ wɛrɛ be yen min be weele "jɛna lajɛli ". A' be winɛgiri ke wolonugu dawolo la ; n'a jɛ yɛlɛmana ka ke jɛman ye, o be se ka kanseri kofɔ. Walasa ka danganiya sɔrɔ ko kanseri don, a' be segesegɛli wɛrɛ ke ka sɔrɔ k'a furakɛ.

N'aw sigara dɔrɔn ko kanseri b'aw la, a' be wuli jooɔna ka se dɔgɔtɔrɔso la.

Farafinuraw jɔyɔrɔ ka dɔgɔn kanseri furakɛli la.

Den dalen denso kɔ kan:

Tuma dɔw la, den be da denso kɔ kan. N'o kera muso be kɔnɔmaya taamasijɛw ni koli ye jɔgɔnfɛ. Nga a ka koli tɛ na a nacogo kɔrɔ la.

Barakɔrdimi gɛlɛn be ke muso la ani fana kuru be ke a wolonugu kɔkan dimi be kuru min na. Den min be wolonugu kɔ kan, o den tɛ se ka balo. Muso be opere ka den labɔ. N'aw sɔmina nin sugu la dɔrɔn, a' ye boli ka dɔgɔtɔrɔ magen barisa a be basibɔn juguman bila muso la tuma bɛɛ.

Kɔnɔtijɛni a yɛrɛ ma :

Kɔnɔ ka tijɛ a yɛrɛ ma, o ka teli ka ke kɔnɔbara kalo 3 fɔlɔw de la. Wa a caman na, den salɛn de be na.

Kɔnɔtijɛ be muso caman sɔrɔ u ka jɛnɛmaya kɔnɔ k'a sɔrɔ u m'a jatɛminɛ k'o don. A be ke u hakili la k'u ka kalolabɔ nana cogoya wɛrɛ la. Tuma caman joli kuruniw be ke o kalolabɔw la. O la, kɔnɔtijɛ dɔnni nafa ka bon barisa kɔlɔlɔ b'a dɔw la.

Kalolabɔ mana jɔ ka tɛmɛ kalo kelen kan, ni muso y'a ka lada ye o kɔ, o ye kɔnɔtijɛ taamasijɛ ye.

Kɔnɔtijɛ ni jiginni kɛcogo ye kelen ye : Den be na fɔlɔ, o kɔ tonso be bɔ. Basi bɔli be to sen na fo ka se tonso bɔli ma.

Muso furakɛli kɔnɔtijɛ kɔfɛ:

Ni basi bɔta ma caya, a tɛ gɛlɛya lase muso ma. O la, labɛn minnu be ke jiginni na, o labɛn kɛlɛnw de be ke kɔnɔtijɛ na. A ka c'a la, den sebalɛ de be na, o kɔlɔlɔ man bon.

Kɔnɔtijɛ be muso caman sɔrɔ u ka jɛnɛmaya kɔnɔ hali n'a kera sijɛ kelen ye; tuma caman u t'a jatɛminɛ ko kɔnɔtijɛ don. A be ke u hakili la k'u ka kalo temena u kan walima a y'a nawaati tɛmɛ. O temenen, a be segin ka na cogoya wɛrɛ la min ni nacogo kɔrɔ tɛ kelen ye ; a joli kuru-kurulama de be na. O la, kɔnɔtijɛ dɔnni nafa ka bon muso ma barisa kɔlɔlɔ b'a dɔw la.

Koli kelen mana tɛmɛ muso kan walima koli caman, n'a y'a ye o kɔ ani fana basi bɔnta ka ca, o ye kɔnɔtijɛ taamasijɛ ye.

Kɔnɔtɪjɛ bɛ i n'a fɔ jɪginni : Den sebali ni tonso fila bɛɛ ka kan ka bɔ. Tuma dɔw la, basi bɔnni ni dimi gɛlɛn bɛ to sen na fo den ni tonso fila bɛɛ ka bɔ ka ban.

Ni kɔnɔtɪjɛ kɛra kɔnɔ tile bisaba walima a tile biwɔɔɔ, den janya tɛ tɛmɛ santimɛtiri kɛlɛn walima fila kan.

Muso furakɛcogo kɔnɔtɪjɛ kɔfɛ :

Muso ka kan ka ibiporofeni (ibuprofɛnɛ, sɛbɛn jɛ 379) ta dimi na walima kodeyini (codeine, sɛbɛn jɛ 383) ka sɔɔ k'a lafɪjɛ. Ni basi-bɔn kuntaala ye tile caman sɔɔ, a ka kan ka fɛn min kɛ, o file :

- A bɛ taa dɔgɔtɔɔso la k'a kɔnɔ ko.
- Muso dalɛn ka kan ka to fo ka basi-bɔn juguman nɔgɔya. A k'a lafɪjɛ tile saba basi jɔlɛn kɔfɛ.
- **Ni basi bɔnta tɛmɛna hake kan, a' bɛ sɛbɛn jɛ 266 kɔnɔ kunnafoniw kalan k'a furakɛcogo dɔn.**
- Ni farigan de don walima bana wɛrɛw, a' b'olu furakɛ i n'a fɔ jɪginni kɔfɛ banaw bɛ furakɛ cogo min. (A' ye sɛbɛn jɛ 276 lajɛ).
- Kɔnɔtɪjɛ kɔfɛ, basibɔn bɛ se ka to sen na tile caman. A bɛ na i n'a fɔ koli nacogo.
- Kɔnɔtɪjɛ kɔfɛ, muso man kan ka kafonɔgɔnya kɛ sani basi ka jɔ pewu.
- Ka muso to bangekɔlɔsi fɛɛrɛ kan min bɛ weelɛ ko DUI, n'a kɔnɔ tɪjɛna, o bɛ se ka bana jugumanba bila a la. A' bɛ taa dɔgɔtɔɔso la joona, ka DUI labɔ ani ka banakise faga furaw ta.
- **Basibɔn kunbɛncogo :** N'aw ye kɔnɔtɪjɛ taamasɪjɛ fɔlɔw ye dɔɔɔn, a' b'aw da k'aw lafɪjɛ kɔsɛbɛ, ani ka kɔnɔdimi furaw ta.

Nin ye faratiba ye ka jɛsin baw ni denyɛɛniw ma:

Nin ye kunnafoni ye ka di sazifamuw ni kɛnɛyatigilamɔgɔw ma:

Muso dɔw bɛ se ka gɛlɛya sɔɔ jɪginni na ani jɪginni kɔfɛ. A ka c'a la, u denw ni fari tɛ na ; u ni bana bɛ wolo. Nin denba ninnu ye musow ye, cɛ tɛ minnu bolo, so t'u fɛ, balodɛsɛ b'u la, u si ma se den sɔɔ ye, hakilila bana b'u la walima den b'u bolo balodɛsɛ ni bana bɛ minnu na.

Ni sazifamu, kɛnɛya baarakɛla walima mɔgɔ wɛrɛ y'a janto nin muso ninnu na, k'u demɛ ka balo sɔɔ, k'u ladon ani ka to k'u bilasira, o bɛ se ka kɛ sababu ye ka yɛlɛma belebelɛ don u n'u denw ka jɛnɛmaya la.

A' kana sigi k'u file, a' ye wuli k'u demɛ.

Kɔnɔtɪjɛ laɲininen:

Muso dɔw b'a dabɔ a kama ka taa mɔgɔw bara olu k'u demɛ k'u kɔnɔ tɪjɛ. Nin kɔnɔtɪjɛw bɛ kɛ ka da sababu caman kan.

Kɔnɔtɪjɛ walima a tɪjɛbaliya ɲaniya sirili ka gɛlɛn. Hakilina juman sɔɔɔli bɛ se ka muso demɛ ka ɲaniya ta kɔnɔ tɪjɛni n'a tɪjɛbaliya la. Ni kɔnɔtɪjɛ kɛra dɔgɔtɔɔso la a jɛdɔnbaga fɛ n'a kɛ minɛn sanuman ye, a ka c'a la, kɔlɔlɔ t'o la muso kan. Ni kɔnɔtɪjɛ kɛra sani kɔnɔ ka kɔɔɔbaya, gɛlɛya foyi t'o la.

- Mama, nɛ b'a fɛ ka n sigi i sen kan.
- Mama, kɔngɔ bɛ nɛ na.

- Kɔnɔtɪjɛ man di n ye.... nga n be saya fisaya ni den wɛrɛ sɔrɔli ye!
- N y'i faamuya. I mana hakilina fen o fen ta, n b'i demɛ o sira kan.

K'a lawuli a kama ka kɔnɔ tɪjɛ ani kɔnɔ tɪjɛni a yɛrɛ ma, danfaraba b'u cɛ. Kɔnɔtɪjɛ lapinen kɔlɔlɔ ka bon, janko n'a ma kɛ a jɛdɔnbɔa fɛ ani a keyɔrɔ juman na ni kɛ minɛn jumanw ye. Kɔnɔtɪjɛ kɔnnen don yɔrɔ minnu na walima n'a keli ka gɛlɛn, muso caman ka saya sababu bɛ sɔrɔ kɔnɔtɪjɛ dogolen fɛ k'a damine san tan ni fila la ka taa se san biduuru ma.

Kɔnɔtɪjɛ fɛɛrɛ minnu bɛ na ni basibɔn juguma ye, bana walima saya yɛrɛ, olu de ye: ka fen gɛlɛnman don denso kɔnɔ, ka den diyagoya labɔ, ka tubabufuraw ta walima farafin-furaw.

Kɔnɔtɪjɛ kɔlɔlɔw:

- Farigan ;
- Kɔnɔdimi;
- Basibɔn jugumanba ka bɔ musoya fɛ;
- Muso nii bɛ se ka to a sugu da fɛ barisa a joli bɔta ka ca kojugu ka tɛmɛ kɔnɔ tɪjɛni kan a yɛrɛ ma;
- Dan tɛ a banaw caya n'u juguya la.
- Muso bɛ se ka tetanɔsibana jugumanba sɔrɔ min ni tɔw kɛcogo tɛ kɛlɛn ye.
- Wolonugu bɛ se ka jogin walima ka tɪjɛ pewu.
- Ni muso nii ma to a la, a ka bange bɛ se ka jɔ pewu (A tɛ se ka den sɔrɔ tuguni) walima a kɔnɔ bɛ tɪjɛ ka tugu jɔgɔn na. A ka kɔnɔmaya walima a ka jiginni w bɛɛ bɛ kɛ ni gɛlɛya ye.

A' kana sɔn ka musosi demɛ k'a kɔnɔ tɪjɛ hali n'aw b'a jɛdɔn.

N'a ma jɛ keli kɔ, a' b'a kɛ dɔgɔtɔrɔ fɛ a dɔnniya bɛ minnu na ani a kɛ minɛn fana b'u bolo.

Muso minnu t'a fɛ ka den sɔrɔ tuguni, a' ye fɛɛrɛ wɛrɛ jɛjira u la minnu b'u bali den sɔrɔ la barisa kɔnɔtɪjɛ t'a kɛcogo juman ye.(a' ye sigida 19 lajɛ)

- N t'a fɛ ka taa dɔgɔtɔrɔso la, n'o tɛ mɔgɔw bɛn'a dɔn n ye fen min kɛ.
- I ka kan ka taa dɛ! I fari ka kalan, i kɔnɔ fana b'i dimi. Hali i nii yɛrɛ bɛ se ka to a la!
- Mama mun b'i la? I man kɛnɛ wa ?

Kɔnɔtɪjɛ kɔfɛ, ni musow ye gɛlɛya sɔrɔ, u bɛ taa dɔgɔtɔrɔso la, nga u bɛ siran walima u bɛ maloya k'a jɛ yɛrɛ fɔ. Dɔw yɛrɛ bɛ siran walima u bɛ maloya ka taa dɔgɔtɔrɔso la, kɛrɛnkɛrɛnɛnya la ni kɔnɔtɪjɛ kɛra dogo la. U b'u sigi fo bana ka juguya ka sɔrɔ ka taa dɔgɔtɔrɔso la. U bɛ to o sigi de la fo saya bɛ se u ma. Basi-bɔn jugumanba walima bana kasara ka bon kɔsɛbɛ kɔnɔtɪjɛ kɔfɛ.

N'aw ye nin kɔlɔlɔ dɔ ye muso la kɔnɔtɪjɛ kɔfɛ, a' bɛ taa n'a ye jooɔna dɔgɔtɔrɔso la. Sani a' ni dɔgɔtɔrɔ ka jɔgɔn ye:

- A' bɛ fɛɛrɛ kɛ ka basi-bɔn lajɔ. A' bɛ sɛbɛn jɛ 281 kunnafoniw kalan kɔnɔtɪjɛ basi-bɔn kan. A' bɛ ɛrignonowini (ergonɔjine) d'a ma (sɛbɛn jɛ 390) ;

- A' be tetanosi pikiri k'a la ;
- A' be banakise faga fura dɔ d'a ma i n'a fɔ anpisilini, bakitirimu (ampicilline, Bac-trim) ;
- N'aw y'a ye ko hami ka bon a kan, a' be seben je 121 kalan k'a deme.

Ka kɔnɔtije banaw n'a saya kunben:

Muso ka kɔnɔtije mana ke yɔrɔ o yɔrɔ (sokɔnɔ walima dɔgɔtɔrɔso la), aw be anpisilini walima tetarasikilini (ampiciline, seben je 352, tetracycline, seben je 355) d'a ma. O furaw be bana kasaraw dɔgɔya.

Ni muso t'a fe ka kɔnɔ ta, bange kɔlɔsifɛɛrɛw be yen ce ni muso fila beɛ tɔgɔ la (sigida 20).

An ka je ka baara ke walasa an ka sigida ka yiriwa ka ke yɔrɔ lafiyalen ye kerɛnkerɛnɛnya la musow ni denmisɛnw bolo. Ni beɛ lajelen sago be sɔrɔ sigida kɔnɔ, muso caman tena kɔnɔtije lajini.

Kɔnɔtije kecogo juman a jɛdɔnbaga dɔgɔtɔrɔw fe, o ka kan ka ke fu ye walima k'a sɔngɔ bin musow ye. N'o kera, musow tena u dogo k'u kɔnɔ tije ka kasara lase u yere ma.

Kɔnɔtije kɔfe (ni kɔnɔtije kera so kɔnɔ walima dɔgɔtɔrɔso la), ni muso ye bana taamasije fen o fen ye a yere la, a ka kan ka taa dɔgɔtɔrɔso la jona. Walasa ka dɔgɔtɔrɔso taali dusu don musow kɔnɔ kɔnɔtije kɔfe, dɔgɔtɔrɔw man kan ka wale ta k'u segere min b'u lamaloya.

Walasa ka kunnafoni werɛw sɔrɔ muso furakecogo kan kɔnɔtije kɔfe, a' be sazifamuw tɔgɔla gafew kalan i n'a fɔ « Precis d'Obstetrique », min sebenna Robert Merger fe.